NORTURA SA

Årsmelding 2019

Nortura
bondens selskap

NØKKELTALL

Omsetning per årsverk

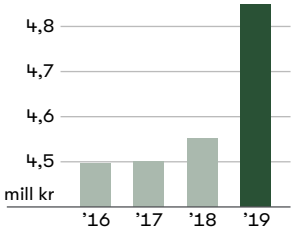

Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)

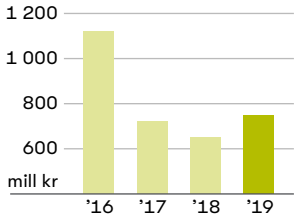

Resultat før etterbetaling / skatt

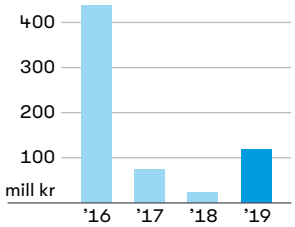

Egenkapitalandel %

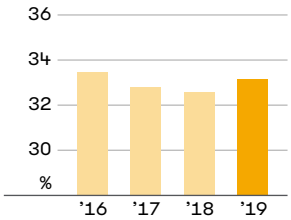

Netto rentebærende gjeld / EBITDA

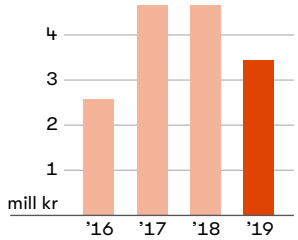

Ytelser utover nettonotering

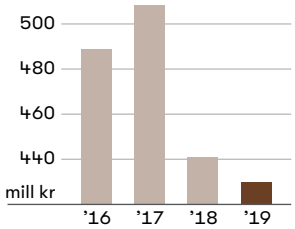

Tall i millioner kr	2019	2018	2017	2016
Omsetning	23 728	23 449	23 545	23 153
Omsetning per årsverk	4,86	4,55	4,50	4,47
Driftsresultat før av- og nedskrivninger (EBITDA)	751	629	725	1 121
Driftsresultat (EBIT)	197	88	153	546
Resultat før etterbetaling / skatt	110	26	70	461
Totalkapital	9 316	9 476	9 569	9 205
Egenkapital	3 085	3 068	3 122	3 081
Netto rentebærende gjeld	2 557	2 897	3 356	2 961
Egenkapitalandel %	33,1	32,4	32,6	33,5
Totalkapital rentabilitet %	3,4	1,8	2,7	6,5
Egenkapital rentabilitet %	3,6	0,8	2,3	15,2
Netto rentebærende gjeld / EBITDA	3,4	4,6	4,6	2,6
Gjeldsgrad	2,0	2,0	2,1	2,0
Ytelser utover nettonotering uten innfrakt og nødslakt, inkl. etterbetaling	427	441	508	488
Tilført kvantum tonn	260 795	264 170	268 780	267 619
Antall aktive eiere med rettigheter	17 700	18 300	18 900	18 800
Antall utførte årsverk (uten innleide)	4 886	5 151	5 231	5 179
Tilstedeværelse %	94,9	94,6	93,4	92,6
H-verdi	21	21	21	25
Antall skader med fravær	203	206	215	203

NØKKELTALL 2

OM NORTURA 4
KONSERNLEDELSEN 5
VI PRODUSERER 6
DATTERSELSKAPER 7
BÆREKRAFT 8
FABRIKKER 10

TILLITSVALGTE 11
STYRELEDER HAR ORDET 12
KONSERNSTYRET 14
KONSERNSTYRETS BERETNING 15

RESULTATREGNSKAPET 30
BALANSE 31
KONTANTSTRØM 33

NOTER 34
REVISJONSBERETNING 56

Nortura SA

Postboks 360 Økern
0513 Oslo

Telefon: 955 18 000
Fax: 73 56 48 00
E-post: firmapost@nortura.no
Web: www.nortura.no

Utgiver: Nortura SA
Ansvarlig redaktør: Ellen Flø Skagen
Redaktør: Eskil Pedersen
Grafisk design: Even Hovensjø Olsen
Foto: Studio B13,
Håvard Simonsen og
Øivind Haug

Nortura
bondens selskap

OM NORTURA

Nortura er en av Norges største matprodusenter, og Gilde og Prior er våre største og mest kjente merkevarer. Vi er bondens selskap; et samvirke eid av over 17 700 norske bønder. I Nortura jobber vi hver dag for matglede, helse, bærekraft og verdiskaping over hele landet. I tillegg har vi flere hel- og deleide datterselskaper innen beslektet næringsvirksomhet i Norge, Sverige, Danmark og England.

Vi tilbyr et mangfold av råvarer og ferdige produkter av kjøtt og egg både til dagligvare-, industri- og storkjøkkenmarkedet. God dyrevelferd, dyrehelse og trygg mat er grunnforutsetninger for vår drift. Vi støtter myndighetenes kostholdsråd og vi har et program for det grønne skiftet.

I tillegg til nærmere 17 700 aktive eiere, har Nortura over 30 produksjonssteder og mer enn 5 000 ansatte. Vi skaper store verdier for Norge, omsetter for over 23 milliarder kroner og legger igjen 4,8 milliarder kroner til fellesskapet gjennom skatter og avgifter fra våre ansatte, eiere og underleverandører (samfunnsregnskap 2017).

Vi satser på innovasjon for å utvikle oss i en helsevennlig og bærekraftig retning, og fortsatt skape matglede og store verdier som forblir i Norge.

KONSERNLEDELSEN

Anne Marit Panengstuen

Konsernsjef

Hans Thorn Wittussen

Konserndirektør og visekonsernsjef
Nortura Råvare og medlem

Lisbeth Svendsen

Konserndirektør
Nortura Produksjon

Ellen Fløe Skagen

Konserndirektør
Nortura Kommunikasjon, bærekraft og samfunn

Peter Brinchmann

Konstituert konserndirektør
Nortura Rødt kjøtt
Nortura Hvitt kjøtt og egg

Eline Sommerfelt Bårdstu

Konserndirektør
Nortura HR

Hilde Klerck-Nilssen

Konstituert konserndirektør
Nortura Proff og industri

Erik Høeg

Konserndirektør
Nortura Vekst

Konstituert konserndirektør
Nortura Økonomi

Robert Bekkhus

Konserndirektør
Nortura S&OP

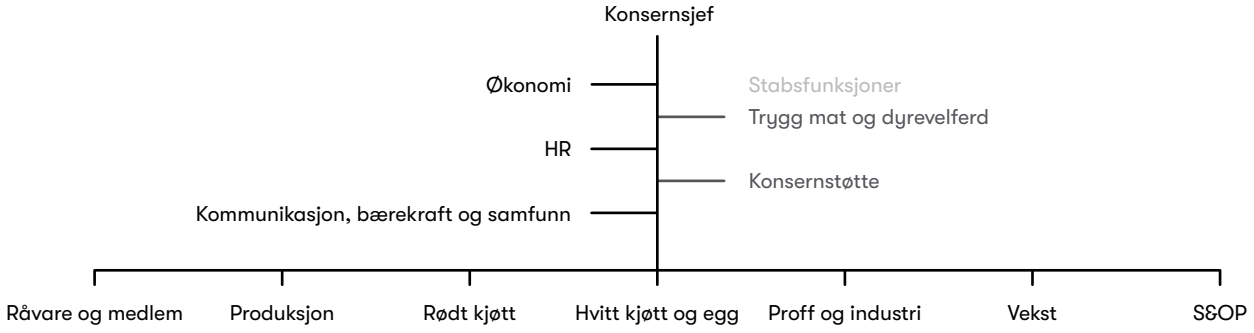

VI PRODUSERER

MAT

Gilde har eksistert siden 1964 og er landets ledende merkevare for produkter av svin, storfe, lam/sau og reinsdyr.

Prior ble etablert i 1977 og er landets ledende merkevare for produkter av kylling, kalkun og egg.

Thulefjord, Eldhus og Joika er merkevarer med lokal tilknytning og Terina er Norturas merkevare for hermetikk.

Dagligvaremarkedet
I tillegg til våre merkevarer, produserer Nortura produkter for flere av handelens egne merkevarer (EMV), men da laget etter kjedenes spesifikasjoner.

Storkjøkkenmarkedet
Til storkjøkkenmarkedet selger Nortura Proff både Norturas merkevarer og en rekke spesialprodukter, som blant annet produkter med lokal tilknytning.

Industrimarkedet
Til Industrimarkedet selger Nortura i hovedsak råvarer, men også halvfabrikat og ferdigvare, som videreforedles av våre kunder på vei fram til sluttmarkedet.

PLUSSPRODUKTER

Norilia, Nortura sitt heleide datterselskap, foredler og selger plussprodukter, dvs. de delene av dyret som ikke blir brukt til menneskemat i Norge. Eksempler på produkter er ull, hud og skinn, naturtarm, matspesialiteter som spises i andre land, råvarer til kjæledyrfôr, samt ingredienser som fjørfeproteiner og eggeskallmembran.
Slik får vi brukt hele dyret og ingenting går til spille.

DATTERSELSKAPER

Norilia AS
Omsetning: 442,5 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 45
Eierandel: 100 %
Aktiviteten til Norilia er basert på plussprodukter fra slakting og nedskjæring på alle dyreslag. Norilia har egen virksomhet på hud, skinn, naturtarm, ull, råstoff til dyrefôr og noen eksportprodukter til mat. Rundt 70 % av salget er eksporthandel og de viktigste markedene er i Europa og Asia. Hovedkontoret er i Oslo.

NoriDane Foods AS (NOR) og NoriDane Foods A/S (DAN)
Omsetning: 2 272,0 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 47
NoriDane Foods A/S (DAN) eies 100 % av NoriDane Foods AS (NOR)
Driver internasjonal handel med kjøttvarer. Det danske selskapet har hovedkontoret i København, med avdelingskontorer i Oslo, Polen, Spania, Brasil, Argentina, Kroatia og Tyrkia. Det norske selskapet har hovedkontor i Oslo.

Norfersk AS
Omsetning: 1 593,0 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 124
Eierandel: 100 %
Norfersk AS er utviklet av Nortura og NorgesGruppen for eksklusivt å betjene Meny, Spar og Kiwi med førsteklasses produkter av storfe, svin og lam. Norfersk startet leveranser 3. september 2012.

Matiq AS
Omsetning: 282,2 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 99
Eierandel: 100 %
Leverandør av konsernets IT-tjenester. Hovedkontoret ligger i Trondheim.

Norsk Dyremat AS
Omsetning: 219,1 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 42
Eierandel: 100 %
Driver produksjon og salg av dyremat. Hovedkontoret er i Sirevåg.

Curtis Wool Direct Holdings Ltd
Omsetning: 537,2 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 125
Eierandel: 87,5 %
Driver vasking, foredling og internasjonal handel med ull. Hovedkontoret ligger i Bingley, UK

Norsk Protein AS
Omsetning: 408,9 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 66
Eierandel: 67 %
Videreforedler biprodukter fra slakterier og skjærebedrifter, kassater og døde dyr. Hovedkontoret ligger på Hamar.

Fjordkjøkken AS
Omsetning: 467,5 mill. kr.
Antall utførte årsverk: 122
Eierandel: 56,5 %
Driver middagsproduksjon for merkevaren Fjordland. Hovedkontoret ligger på Varhaug i Rogaland.

Se note 11 for ytterligere informasjon om Norturas datterselskaper.

VI SKAL VÆRE NORGES MEST BÆREKRAFTIGE MATPRODUSENT

2019 var året da klimadebatten virkelig tok av. Det var også året da Nortura tok et valg om å bli Norges mest bærekraftige matprodusent innen 2030. Nå fortsetter arbeidet med å vise hvorfor og hvordan vi skal bli det.

2019 startet med lansering av den såkalte EAT-rapporten i januar (The Eat-Lancet Commision on Food, Planet, Health). Debatten fortsatte gjennom året og dreide seg både om klima, kosthold, dyrevelferd, helse, verdiskaping på norske ressurser og konkurransefortrinnene til norsk kjøtt- og eggproduksjon. Sommeren 2019 ble også landbrukets klimaavtale med staten signert. Hvordan vi skal sikre en fremtidig norsk matproduksjon på norske ressurser i tråd med klimakravene, opptar næringa mer enn noen annet.

Debatten har gjennom året til dels vært høylytt, polarisert og preget av sterke følelser. Det er et uttrykk for at dette betyr mye for mange. Det betyr mye for samfunnet vårt, for planeten vår, for dyra våre, for den oppvoksende generasjonen og for deg og meg. Vi opplevde debatten som mer nyansert gjennom året, og at stadig flere stemmer tok til orde for at et norsk kosthold og landbruk må tilpasses norske forhold for å være bærekraftig.

Verdens mest bærekraftig husdyr
Vi påstår at norske husdyr er verdens mest bærekraftige dyr: Med sin unike dyrehelse, lave antibiotikabruk og høye utnyttelse, har for eksempel norsk storfe kun rundt halve klimaavtrykket per produsert kilo protein, sammenliknet med gjennomsnittet for resten av verden (se illustrasjon fra Veterinærinstituttet/FAO). Også for svin, kylling og verpehøns er bildet klart i favør av Norge. Norsk husdyrproduksjon setter gullstandarden i verden!

Vi har gjennom året jobbet med å følge opp våre egne klimamål i Det grønne skiftet på transport, emballasje, matsvinn og bioenergi, utviklet nye mål på dyrevelferd og arbeidet for å bidra til en god retning på myndighetenes arbeid med nye kostholdsråd fra 2022.

Vi mener det er viktig at vi ikke bytter ut bærekraftig norsk mat fra kostholdet mot importert kjøtt eller grønt. Da skaper vi ikke verdier på våre ressurser og vi bidrar heller ikke godt nok til å mette vår egen befolkning, slik et lands matproduksjon skal være tuftet på. Dette er også helt i tråd med FNs bærekraftsmål.

Vårt utgangspunkt er at bærekraftig kosthold er et norsk kosthold, samtidig som klimaavtrykket skal betydelig ned fremover fra norsk landbruk og matproduksjon.

Mer norsk fôr, mindre matsvinn
Det er altså ikke rom for å lene seg tilbake. I 2019 så vi spesielt på hvordan Nortura skal

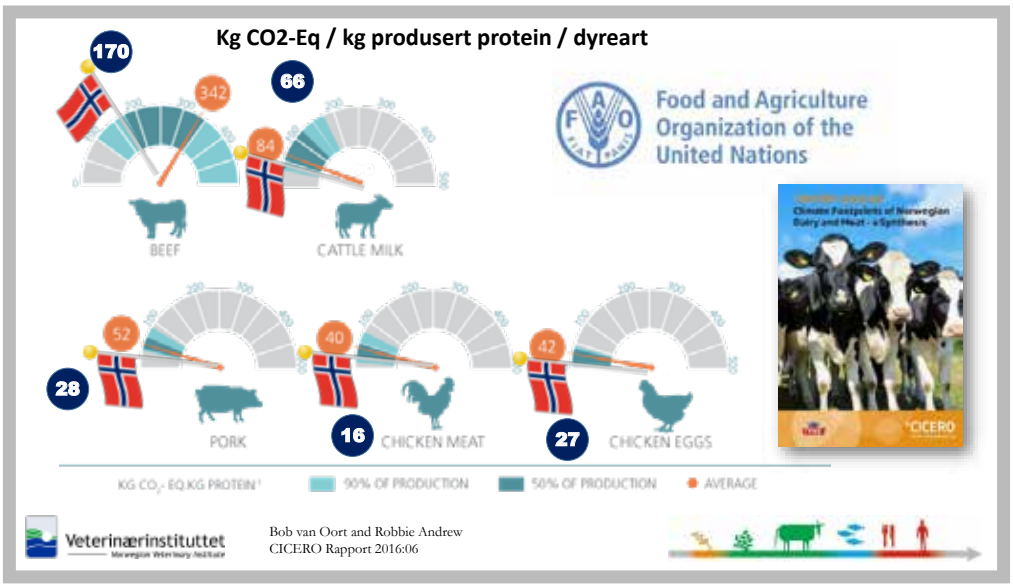

Hvor mange kilo Co2-ekvivalenter per kilo protein produserer norske husdyr, kontra resten verden?
Kilde: Veterinærinstituttet og Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO)

Norsk husdyr-produksjon setter gull-standarden i verden

bidra til at landbruket når sine klimamål innen 2030, blant annet ved å jobbe for økt norskandel i fôret, bruk av biogass fra våre produsenter til vår egen industri og transportflåte, gjennom å bidra til ny kunnskap om fôr og avl slik at husdyra avgir mindre klimagasser, samt ytterligere redusere matsvinnet.

Vi må ta innover oss at forbruket av animalske produkter fremover kan gå noe nedover. Vi kan ikke produsere mer mat enn det markedet vil ha, og vi må bidra til å opprettholde verdien av kjøttmat slik at både bonden, industrien og handelen har en sunn økonomisk bærekraft. Ingenting av det vi produserer går til spille, heller ikke verpehøns eller sau, men det er et klart mål at det vi produserer går til menneskemat, eller andre produkter som bidrar til en bærekraftig verdikjede.

Slik ivaretar vi norsk verdiskaping, et norsk landbruk og norsk matsikkerhet. Og slik skal vi bli Norges mest bærekraftige matprodusent innen 2030.

Les mer i vårt klimaregnskap på side 26, og i vår Samfunnsrapport 2019 (publiseres mars 2020).

Noen tror at vi spiser mye mer rødt kjøtt enn det kostrådene anbefaler. Det er en myte. Vi spiser faktisk veldig tett på anbefalingene.

I 2018 spiste vi 40,1 kilo rødt kjøtt pr innbygger, før det er stekt eller kokt (såkalt *rå* vare). Det tilsvarer cirka 770 gram pr uke.

Kostrådene sier inntil 500 gram *tilberedt* vare. Det tilsvarer 700-750 gram rå vare.

Dermed ligger det faktisk forbruket av rødt kjøtt kun mellom 20 og 70 gram over maksanbefalingene fra helsemyndighetene.

Det er viktig å være enige om hva det faktiske forbruket er, slik at ikke myter blir til sannhet.

Beregnet reelt kjøttforbruk (kg pr innbygger)

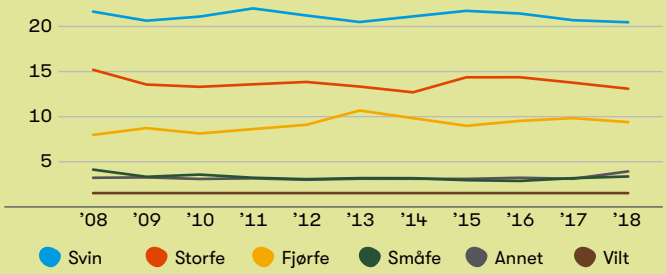

Kilde: Animalia

NORTURA SINE FABRIKKER

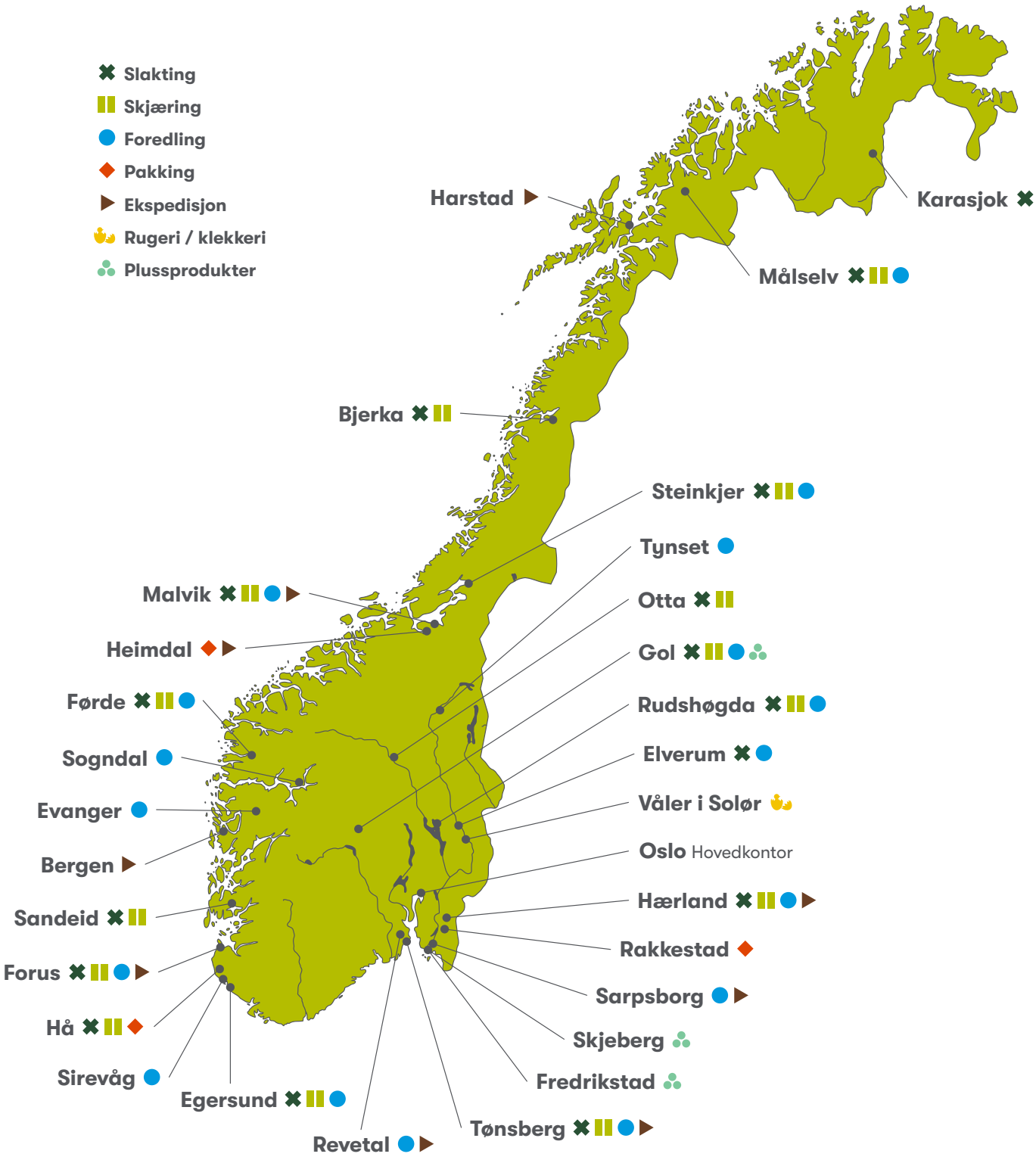

KONSERNTILLITSVALGTE

KONSERNSTYRET NORTURA SA

EIERVALGTE

Trine Hasvang Vaag
Steffen Skolseg
Olav Håkon Ulfsnes
Johan Narum
Inger Lise Aarrestad Rettedal
Bente Roer
Merethe Sund
Tone Steinsland
Jan Erik Fløtre

ANSATTVALGTE

Kenneth Johansen
Ken Ove Sletthaug
Erlend Rønning
Ronny Aunan
Tove Berit Berg

KONSERNRÅD

Håvard Ringnes
Kirsten Helen Myren
Svein Slåtsveen
Bjørn-Arne Skoglund
Lars Morten Rosmo
Ragnar Valstad
Lidvin Hage
Helene Sejerstedt Bødtker
Willy Finnbakk
Tor Arne Frivold
Ole Reino Tala
Ole Johannes Egeland
Hans Amund Bråstad
Jon Einar Høystad

KONTROLLKOMITEEN

Ole Martin Fjeldberg
Liv-Julie Wågan
Jon Egil Grøtvedt

VALGKOMITEEN

Ole Næss
Berit Hundåla
Sigbjørn Aadne Rød
Bente Bjerkeset Solenes
Bjarte Myren
Sigurd Høyland

FAGUTVALGENE

FAGUTVALG GRIS

Einar Myki
Bente R. Børsheim
Ragnhild Døving
Nils Henry Haugen
Sverre Tyldum
Jon Leif H. Eikaas
Hans O. Erikstein

FAGUTVALG STORFE

Martin Mæland
Stein Rønjus Hålien
Bjarte Myren
Fred Tore Fagereng
Borgny Kjølstad Grande
Ole Kai Sørbøl

FAGUTVALG SMÅFE

Ragnhild Engan
Hilde Stokke Odden
Bård Tore Berntsen
Siv Meling
Mina S. Klaseie
Reidar Kallestad

FAGUTVALG EGG

Bjørn-Arne Skoglund
Jan Roy Eide
Maria Helliesen
Svein Iver Gjøby
Kolbjørn Frøseth
Jon Einar Høystad

FAGUTVALG FJØRFEKJØTT

Ole Johannes Egeland
Kirsten Kverneland
Johan Kristian Daling
Haakon Andreas Alm
Jon Gunnar Karterud
Øystein Mysen
Per Runar Lia

ÅRSMØTEUTSENDINGENE APRIL 2019

Ordfører/varaordfører
Håvard Ringnes
Kirsten Helen Myren

RU NORD-NORGE

Hanne Jonassen Harila
Svein Slåtsveen
Tone Ruback
Bjørn - Arne Skoglund
Ragnhild Engan
Endre Østbø
Sunniva Skogan

RU MIDT-NORGE

Sigmund Johansen
Borgny Kjølstad Grande
Sverre Tyldum
Signe Lillian Nordmeland
Johan Kristian Daling
Tore Rennan
Ivar Wang
Jørgen Erik Baumfelder
Ragnar Valstad
Per Magnus Borten Moe
Kolbjørn Frøseth
Steinar Lium
Lars Morten Rosmo
Bård Tore Berntsen
Ole Wegard Iversen
Jan Edvin Hoem

RU VEST

Per Ivar Skodjereite
Ragnhild Døving
Paul Sindre Vedeld
Lidvin Hage
Anita Sæther
Bjarte Myren
Lise Elvagjeng
Reidar Kallestad
Jan Roy Eide
Sjur Åkra
Helene S. Bødtker
Ragnvald Stople

RU AGRO

Ola Sunde
Kirsten Kverneland
Willy Finnbakk
Maria Helliesen
Sigmund Rangen
Lenita Salte
Martin Mæland
Siv Meling
Tor-Arne Frivold
Børge Helliesen
Inghild Håverstad
Bent Ove Byberg
Kristian Foss

RU ØST

Hans O. Erikstein
Anita Høidalen
Ole Reino Tala
Nils Henry Haugen
Ole Kai Sørbøl
Else Horge Asplin
Lars Talberg
Anne Tofteberg
Thor Harald Bjoner
Øystein Mysen
Svein Iver Gjøby
Ole Johannes Egeland
Lars Holene
Harald Bøhnsdalen

RU INNLANDET

Jan R. Botilsrud
Wenche E. Rustad Wangen
Hilde Stokke Odden
Even Erlien
Einar Myki
Ingeborg Tønseth
Haakon Andreas Alm
Hans Arne Krogsti
Jan Arne Broen
Hans Amund Braastad
Jon Einar Høystad
Stein Rønjus Hålien
Gunhild Rogne
Sissel Aanstad Lerud
Eldrid Kjernli Skau
Per Marius Frøislie

ANSATTVALGTE

OMRÅDE NORD

Ronny Aunan
Cato Ervall
Ann-Iren Karlsen
Tom-Leo Knutsen

OMRÅDE VEST

Bjarte Hundvebakke
Kristin Ove Skare
Per Henning Hovland
Karl Frode Haraldstad

OMRÅDE ØST

Bjørn Moastuen
Ann Kristin Kvaløsund
Trym Johansen
Per Gunnar Halvorsen

OMRÅDE PRIOR

Robert Rødsdalen
Daniel Benberg
Elin Hognestad
Jimmy Andreas Karlsen Aas

LO

Irene Åstveit
Live Major
Roar Viken
Egil Skrindo Nilsen

YS

Erik Bergseng
Inger Elisabeth Ødegård
Bjørn Gunnar Stalsberg
Morten Trykstad

ET ÅR FYLT MED KREVENDE SAKER OG DEBATTER

2019 har vært et år i dyrevelferdens navn
NRKs Brennpunktdokumentar i 2019 avdekket forhold som vi ikke kan leve med. Allerede før Mattilsynets tilsynskampanje i Rogaland i 2018 hadde vi startet jobben med å styrke dyrevelferden og da spesielt hos svineprodusentene våre. I Nortura har vi gått gjennom rutinene våre, innskjerpet håndhevingen av regelverket og vi er tydelige på at det får konsekvenser for de som ikke har god dyrevelferd på gården. Dyrevelferdsprogrammet for svin ble innført høsten 2018, og svinenæringa har respondert godt på de kravene. Nortura sine egne handlingsplaner for Dyrevelferdsprogram implementeres nå for alle dyreslag.

Vi har i alle år sagt at vi har dyrevelferd i verdensklasse. Med det arbeidet som er gjort i 2019 er vi ett skritt nærmere å kunne dokumentere det.

Klimadebatten har også preget året
Det er positivt med fokus på klima og helse, men mye av debatten preges av tabloide løsninger hvor man i for liten grad lykkes å se ting i en sammenheng, og der det enkle svaret for noen simpelthen blir å spise mindre kjøtt. Det er mange nyanser i de rapportene som har kommet som ikke har fått like mye

spalteplass, for eksempel at forskerne bak EAT/Lancet-rapporten selv trekker fram at kjøtt produseres på en god måte i Norge. Det er bred enighet om at hvert land må produsere den maten de har naturgitte forutsetninger for, og konsekvensen av å kutte kjøttproduksjonen i Norge vil slå negativt ut på mange bærekraft-parametere.

Landbruket skrev sommeren 2019 en klimaavtale med staten og har forpliktet seg til å kutte klimautslippene med 5 millioner tonn CO2- ekvivalenter innen 2030. Dette arbeidet er det viktig at vi leverer på, både fordi det er i bondens interesse å redusere virkningene av klimaendringene og fordi det begrenser myndighetenes iver etter å innføre avgifter. Klimakalkulatoren vil komme i 2020 og Nortura skal bidra til at våre eiere tar denne i bruk. Det vil også bli avgjørende at vi lykkes med å nå de ambisiøse målene vi har satt for Nortura sin virksomhet.

Konkurransekraft

Nortura har over tid hatt for dårlige økonomiske resultat og ikke nok konkurransedyktige priser til våre bønder. Derfor jobbes det kontinuerlig med å forbedre økonomien i selskapet. Forbedringsarbeidet som ble igangsatt i 2017 begynner å gi resultater.

Markedet og konkurransevilkårene har endret seg betydelig for kjøtt de siste 5-8 årene. Nortura må derfor kontinuerlig tilpasse seg en endret virkelighet. At vi høsten 2019 fikk på plass Anne Marit Panengstuen som ny konsernsjef er en viktig brikke for å klare denne jobben.

Den jobben som nå gjøres for å optimalisere industristrukturen vår er en annen brikke. Det er krevende prosesser, ikke minst for alle ansatte som berøres direkte. Likevel er det nødvendig for å gjøre oss i stand til å levere på formålsparagrafen og oppgaven som markedsregulator, som en forutsetning for et landbruk i hele landet og ikke minst for at prisene til bonden skal være så gode som mulig. Samtidig skal vi fortsatt være en ansvarlig arbeidsgiver.

Trine Hasvang Vang

KONSERNSTYRET 2019

Trine Hasvang Vaag

Styreleder
Fra Snåsa i Nord Trøndelag.
Styremedlem siden 2016.
Driver økologisk melk- og kjøttproduksjon.

Olav Håkon Ulfsnes

Fra Aure i Møre og Romsdal.
Styremedlem siden 2018.
Driver med melkeproduksjon.

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Fra Utstein i Rogaland.
Styremedlem siden 2014.
Driver med sau, storfekjøtt- og slaktegrisproduksjon og har utviklet varemerket Klostergarden.

Merete Sund

Fra Sømna i Nordland.
Styremedlem fra 2017.
Driver med kombinertbesetning svin og melkeproduksjon.

Jan Erik Fløtre

Fra Byrkjelo i Sogn og Fjordane.
Styremedlem siden 2017.
Driver med melk, ammeku og kjøttproduksjon på innkjøpt kalv.

Ken Ove Sletthaug

Fra Sandnes i Rogaland.
Styremedlem siden 2006.
Ansatt ved Nortura Forus.

Ronny Aunan

Fra Steinkjer i Trøndelag.
Styremedlem siden 2019.
Hovedtillitsvalgt for NNN i Region-Nord.
Ansatt ved Nortura Steinkjær.

Steffen Skolseg

Nestleder
Fra Snertingdal i Oppland.
Styremedlem og nestleder siden 2019.
Driver med melk- og storfekjøttproduksjon.

Johan Narum

Fra Østre Toten i Oppland.
Varamedlem i 2015, styremedlem siden 2016.
Driver produksjon av rugeegg og korn.

Bente Roer

Fra Rygge i Østfold.
Styremedlem siden 2013.
Driver med kylling, korn, grønnsaker- og potetproduksjon.

Tone Steinsland

Fra Bryne i Rogaland.
Styremedlem fra 2019.
Driver med rugeri og oppdrett av kyllinger til verpehøner.

Kenneth Johansen

Fra Sarpsborg i Østfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved Nortura Sarpsborg
Konserntillitsvalgt for de LO-organiserte i Nortura.

Erlend Rønning

Fra Trondheim i Sør-Trøndelag.
Styremedlem siden 2017.
Hovedtillitsvalgt for YS.
Ansatt ved Nortura salg.

Tove Berit Berg

Fra Nøtterøy i Vestfold.
Styremedlem siden 2015.
Ansatt ved fabrikken i Revetal.

RESULTATUTVIKLING

Gjennom de to første tertialene i 2019 oppnådde Nortura et betydelig bedret driftsresultat sammenlignet med 2018, mens tredje tertial viste svekkelse i driftsresultatet, både som følge av engangseffekter, lavere kapasitetsutnyttelse og ikke tilfredsstillende kostnadseffektivitet. Fortsatt nedgang i slakte-, skjære- og foredlingsvolumene for rødt kjøtt har tynget resultatet. Samtidig økte kostnadsnivået til tross for iverksatte forbedringstiltak.

Korrigert for engangseffekter kommer driftsresultatet før avskrivninger (EBITDA) ut på 818 millioner kroner, som er en forbedring på 90 millioner kroner sammenlignet med 2018. Tiltaksprogrammet har gitt positive resultateffekter på om lag 160 millioner kroner.

Gjeldsbetjeningsevnen, målt ved netto rentebærende gjeld dividert med EBITDA justert for engangseffekter, er forbedret fra 4,0 i 2018 til 3,1 i 2019. Nøkkeltallet vurderes å være på et svakere nivå enn ønsket. Norturas målsetting er maksimalt 3,0, og den finansielle situasjonen indikerer behov for ytterligere forbedringstiltak i kommende år.

Inntektsutviklingen i morselskapet viste stabilitet, mens datterselskapene i sum hadde positiv vekst.

NORTURA FORBEDRINGSPROGRAM

Nortura sin økonomiske utvikling har den senere tid vært presset. Siden utgangen av 2017 er det arbeidet med en rekke tiltak og forbedringsprosjekter som er samlet i et felles forbedringsprogram. Ambisjonene i programmet innebærer et mål om å bringe Nortura, så raskt som mulig, tilbake på samme resultatnivå som konsernet hadde i 2016. Til grunn for forbedringstiltakene ligger et økt fokus på Norturas kjernevirksomhet.

De økonomiske gevinstene fra forbedringsprogrammet skal primært realiseres gjennom følgende hovedområder:

- Målrettet arbeid for å sikre og øke selskapets salgs- og markedsposisjoner
- Forenklet og prioritert sortiment
- Bedre flyt gjennom verdikjeden
- Mer rasjonell organisasjon og sikring av et konkurransedyktig kostnadsnivå gjennom alle selskapets aktiviteter
- Mer kostnadseffektiv distribusjon av ferdigprodukter til markedene.
- Industriell tilpasning

I tillegg til resultatforbedrende arbeid gjennomføres tiltak for å styrke selskapets gjeldsbetjeningsevne. Redusert kapitalbinding søkes oppnådd der dette er vurdert som mulig og strategisk hensiktsmessig, og uten vesentlige ulemper for selskapet og eierne.

Av resultatorienterte tiltak i forbedringsprogrammet har Nortura i løpet av 2019 realisert om lag 160 millioner kroner i resultatforbedring. Blant annet har selskapet redusert svinnrelaterte kostnader med nær 40 prosent. Det er videre oppnådd gode resultater fra industrielle driftsforbedringer, herunder bedre utnyttelse av råstoff og økt effektivitet på enkelte av kjernelinjene. Det er tidligere iverksatt tiltak for å forhindre ubalanse i oppstrømmen av varer og dette har isolert bidratt til reduserte ubalansekostnader for selskapet. I tillegg er det gjort endringer knyttet til enkelte deler av distribusjonsløsningen som har bidratt positivt. Nortura er i en pågående prosess med reduksjon av indirekte stillinger med målsetning om 20 prosent reduksjon av administrative årsverk. Også dette bidrar positivt på årets resultat, men løpet for nedbemanning er planlagt over perioden frem mot 2022.

Det er videre gjennomført en omfattende sanering av Norturas varesortiment som skaper muligheter for effektivisering gjennom flere ledd i verdikjeden. Implementering av ny IKT-plattform er på en god måte faset inn på flere av Norturas produksjonsanlegg og er en viktig premissgiver for å realisere målsatte forbedringer knyttet til vareflyt og styring av Norturas verdikjede. Industriutvikling og industristruktur er en sentral del av forbedringspotensialet og det ble i 2019 besluttet avvikling av anlegget på Otta for å oppnå en totalt sett bedret kapasitetsutnyttelse og effektivitet for Nortura. Fra og med 2020 er det

også besluttet endring av Norturas interne organisering for å tydeliggjøre ansvar og i større grad styre etter resultatorienterte forretningsenheter.

I perioden etter initiering av forbedringsprogrammet har Nortura oppnådd betydelige resultater fra tiltakene. Resultatene reflekteres likevel ikke i tilstrekkelig grad gjennom utvikling i Norturas bunnlinje, noe som indikerer at det fortsatt er sterkt behov for ytterligere forbedringer og styrking av selskapets konkurransekraft. På tross av bedring i årets resultat målt mot fjorår, vurderes resultatet som ikke tilfredsstillende. Særlig siden svikten delvis skyldes negativ utvikling i kapasitetsutnyttelse og kostnadseffektivitet i kjernevirksomheten. Nortura opererer i et marked som er preget av sterk konkurranse i begge ender, både i tilførsels- og sluttmarkedet. Det stiller store krav til en konkurransedyktig industri for å sikre en så effektiv og rasjonell drift som mulig sammenlignet med konkurrentene våre. Utfordringene ligger særlig innen skjære- og foredlingsvirksomheten som må effektiviseres. For å oppnå dette er vi avhengig av en effektiv og rasjonell anleggsstruktur, og også fremtidsrettede produksjonslinjer på de stedene varene produseres. Industristrukturen i Nortura er ett av flere områder med betydelig potensial og er gjenstand for kontinuerlig utvikling. Avgjørelsen om avvikling av anlegget på Otta var en tung beslutning, men samtidig vurdert som nødvendig og strategisk riktig som del av arbeidet mot en mer rasjonell produksjonsstruktur.

EIERSTYRING

Nortura er eid av 17 700 kjøtt- og eggprodusenter i hele Norge. Norske bønder og norske kvalitetsråvarer sørger for at Nortura innfrir sin visjon om å «inspirere til alle tiders mat». Nortura er et samvirkeforetak (SA). Styring og ledelse av foretaket baseres på demokratisk organisering med tilhørende vedtekter, instrukser og styrings- og rapporteringssystemer. Dette sikrer at lovverk, standarder og egne etiske retningslinjer blir etterlevd. Det er klar rolle- og ansvarsfordeling mellom ulike organer i konsernet. Konsernstyret består av 14 medlemmer – ni medlemsvalgte og fem ansattvalgte. Ved årsskiftet besto konsernstyret av åtte menn og seks kvinner. Styret har i 2019 gjennomført 11 ordinære styremøter og to telefonstyremøter.

Representasjon fra kretsene til de seks regionutvalgene, og fra regionutvalgene til årsmøtet, baseres på en beregningsnøkkel der antall medlemmer teller 50 prosent og levert tonnasje til Nortura teller 50 prosent. Årsmelding gjøres tilgjengelig på Nortura sine nettsider i forkant av kretsmøtene. Det er 80 eiervalgte utsendinger til årsmøtet. Valgkomiteen til årsmøtet består av seks medlemmer, ett fra hver region. Nortura har et konsernråd som består av konsernstyret samt ledere og nestledere i de seks regionutvalgene. I tillegg møter lederne i fagutvalgene med tale- og forslagsrett. Også leder og nestleder i valgkomiteen, samt leder i kontrollkomiteen, har møterett i konsernrådet.

Prinsipper for eierstyring og ledelse

Medlemmene av Nortura SA produserer slakt, egg og livdyr, og omsetter sin produksjon gjennom Nortura SA i samsvar med vedtektene. Nortura er organisert med 142 medlemskretser som skal ha minst ett medlemsmøte per år. Her blir virksomheten presentert og medlemmene drøfter utvikling, utfordringer og framtidsutsikter. Kretsmøtene velger ledelse og valgkomité for kretsen, samt kretsens utsendinger til regionutvalget. Regionutvalgene møtes minst to ganger i året. Representanter fra konsernstyret og administrasjonen deltar på disse møtene. Regionutvalgene oppsummerer kretsenes behandling og drøftinger av årsmelding, regnskap og selskapets utvikling. Regionutvalgene velger ledelse og valgkomité for regionen, samt regionens utsendinger til årsmøtet i Nortura SA.

Årsmøtet er foretakets øverste organ og består av 80 medlemsvalgte utsendinger pluss styret, ordfører og varaordfører. I tillegg møter ansattvalgte utsendinger i henhold til avtale mellom foretaket og de ansattes organisasjoner. Årsmøtet velger ordfører for årsmøtet, medlemsvalgte styremedlemmer, valgkomité og kontrollkomité. Årsmøtet fastsetter honorarer og godtgjørelser for tillitsvalgte.

Nortura SA baserer sin virksomhet på de internasjonale samvirkeprinsippene. Selskapets etiske retningslinjer forutsetter at alle lover, forskrifter, bransjenormer og god praksis etterleves. Det er etablert regler for styrets arbeidsorden (styreinstruks),

fullmaktstrukturer og rapporteringsrutiner. Årsrapporter, delårsrapporter og annen informasjon er tilgjengelig på foretakets hjemmeside. I tillegg sendes jevnlig informasjon elektronisk til alle tillitsvalgte.

Årsmøtet behandler styrets årsmelding, regnskap og vedtar disponering av årsresultatet. Rammene for dette defineres av vedtektenes § 23 Årsmøtets oppgaver.

Medlemmene i Nortura SA har like rettigheter og plikter. Medlemskapet i Nortura SA er knyttet til fullt innbetalt andelsinnskudd, at foretaket som er medlem har hatt leveranse til Nortura ett av de to siste regnskapsår og at den vedtektsfestede leveringsplikten er oppfylt.

Styret har rutiner for evaluering av eget arbeid og kompetanse. Godtgjørelse til tillitsvalgte fastsettes av årsmøtet på bakgrunn av innstilling fra valgkomiteen. Oversikt over ytelser til konsernledelse og ledende tillitsvalgte gis i noter til årsregnskapet.

Revisjons- og risikoutvalget er et forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i Nortura SA, med formål å føre uavhengig kontroll med selskapets finansielle rapportering og kontrollsystemer. Hvert tertial gjennomgår revisjons- og risikoutvalget virksomhetens viktigste risikoområder og internkontroll. Ved behov kan slike gjennomganger foretas hyppigere. God kommunikasjon med eiere og kreditorer ivaretas gjennom års- og delårsrapportering. Nortura sine hjemmesider er hovedkanal i forhold til investorer, kunder og medlemmer.

Revisor fremlegger hvert år hovedtrekkene i en plan for gjennomføring av revisjonsarbeidet for revisjons- og risikoutvalget. Revisor orienterer revisjons- og risikoutvalget og konsernstyret om resultatene fra revisjonen.

Revisjons- og risikoutvalget gir innstilling ved valg av revisor. Revisor deltar i revisjonsutvalgsmøte og konsernstyremøte der årsregnskapet blir gjennomgått. I tillegg har revisor årlig møte med konsernstyret uten at administrasjonen er til stede.

DRIFT OG INDUSTRIELL UTVIKLING

Nortura Produksjon sin oppgave er å levere rett vare med riktig kvalitet til rett tid til lavest mulig kostnad uten personskader.

Nortura Produksjon har dette året satset mer kraftfullt enn noen gang på systematisk forbedringsarbeid. Ledere i Nortura Produksjon skal drive et aktivt

forbedringsarbeid sammen med medarbeidere slik at målene for kvalitet, HMS, leveringssikkerhet, forbedringstakt og økonomi nås. Åtte fabrikker har dette året gjennomført obligatorisk lederutdanning innen Lean og kontinuerlig forbedring. I tillegg er det gjennomført lederutviklingsprogram rettet mot avdelingsledere og arbeidsledere.

For de største produktgruppene er det gjennomført en detaljert prosessgjennomgang, for å standardisere og nå et høyere automatiseringsnivå. Arbeidet har gitt gode resultater, blant annet i form av jevn kvalitet og mindre svinn.

Kvalitet og HMS er grunnforutsetninger i alt arbeid. Det er likevel gjort for mange kvalitetsfeil i året som har gått. Derfor er det daglige og operative kvalitetsarbeidet sterkt intensivert ved alle anlegg for å forebygge uønskede hendelser.

Alle anlegg som driver med slakting er årlig gjenstand for uanmeldte revisjoner fra Animalia der dyrevelferd blir vurdert. Målet om at alle anlegg skal ha minimum karakter B på en skala fra A til D, er innfridd. Det jobbes imidlertid videre med kontinuerlig forbedring.

Norturas mål er å ha null personskader. En personskade er en skade for mye. Antall fraværsskader er redusert ved de fleste fabrikkene. Kun åtte fabrikker har økning fra forrige år. Nortura fortsetter sitt målrettede arbeid med å bli en enda tryggere bedrift for å unngå at noen skader seg på jobb.

Nortura jobber kontinuerlig med å sikre at selskapets anlegg har et godt trent og riktig dimensjonert industrivern. I oktober 2019 ble det arrangert en samling for alle industrivernledere og fabrikkledelse, der målet var å sikre at Nortura har et industrivern som er i stand til å forebygge og begrense konsekvensene som uønskede hendelser kan ha for liv, helse, miljø og materielle verdier.

I 2019 har Nortura Produksjon hovedsakelig investert i robotisering, automatisering, brannsikring, dyrevelferd, produksjonsutstyr og HMS-forbedringer.

Det foretas kontinuerlig endringer i Norturas industristruktur. Etter en lang utredningsprosess ble det på slutten av 2019 vedtatt å avvikle Nortura Otta. Anlegget i Evanger er avviklet på grunn av flomutfordringer. Kjøttdeigproduksjonen ved Egersund er avviklet. I stedet er større deler av denne produksjonen samlet på Malvik for best mulig utnyttelse av produksjonsutstyr og for å konsentrere framtidige investeringer på færre anlegg.

Etter en svært krevende oppstart av nytt IT system (SAP) på Malvik høsten 2018, har utrulling ved syv andre fabrikker gått svært bra i 2019. Fabrikkene har forberedt seg godt i tett samarbeid med prosjektledelsen. Det har vært nedlagt et imponerende arbeid i denne prosessen.

Nortura har lykkes godt med å levere på etterspørsel fra markedet. Et tett og sømløst samarbeid mellom planavdeling, tilførsel, drift og salg har bidratt til høy leveringssikkerhet til våre kunder.

Forenkling, forbedring, standardisering og profesjonalisering er betegnende for arbeidet som er utført i 2019. Dette fortsetter med full styrke neste år i henhold til handlingsplaner og prioriterte områder.

Overgangen til SAP som nytt ERP-system ved Norturas eggpakkerier har vært vellykket og systemet er i god drift. Driften ved eggpakkeriene er påvirket av endringer i sluttmarkedet. Det er kommet nye varestrømmer med økte leveranser av egg fra økologiske og frittgående produksjoner. Revetal har gjennom innovasjon etablert nye produksjoner, og det er etablert eksport av spesialvarer til internasjonale kunder. Hele eggsektoren er påvirket av omstillingen til økt frittgående produksjon. Driftsmessig er det utfordrende med mindre markedsadgang for egg produsert i miljøbur/innredning.

Nortura sine rugerier har fortsatt god kapasitet til å møte en framtidig volumutvikling. I 2019 har det vært god balanse mellom produksjon av rugeegg og løpende markedsbehov for kylling, som igjen har gitt lave reguleringskostnader. Driften på rugeriene går bra med god leveringsevne, lavt sykefravær og få uønskede HMS hendelser. Det

Totalmarked tall på nasjonalt nivå 2019

	Produksjon		Import-kvoter	Engrossalg		Balanse
	Tonn	Index		Tonn	Index	
Storfe/kalv	86 700	97	8 900	99 700	101	-4 100
Lam	19 300	93	493	18 300	86	1 500
Sau	4 450	80		6 050	111	-1 600
Gris	131 950	96	1 734	132 200	98	1 450
Egg	65 800	104	678	66 200	103	300
Kylling	97 800	110	764	97 500	108	
Kalkun	7 600	100		7 600	98	

er gode tilbakemeldinger på kvaliteten på slaktekylling og det merkes også en stadig bedring på kvaliteten på foreldredyr. Det er sammen med produsenter av foreldredyr og rugeri en god samhandling og økt fokus på dyrevelferd.

TOTALMARKEDET

Totalmarkedet for kjøtt og egg har også i 2019 vært preget av overproduksjon, men situasjonen har bedret seg sammenliknet med 2018. Kort oppsummert var det i 2019 overproduksjon av gris, sau, lam og egg.

Nær markedsbalanse for storfe

Ved inngangen til 2019 var det mye storfe på reguleringslager som følge av økt slakting etter tørken i 2018. Lageret ble tømt før sommeren og det har i kortere perioder vært åpnet for import av storfe. Etter flere år med tilbakegang i salget har det i 2019 vært en svak økning i salget av helt slakt. Nortura regner ikke med at salget vil øke fremover. Med bakgrunn i at det fortsatt gis tilskudd til nyetableringer av ammekubesetninger, at det er tilnærmet markedsbalanse og endringer i melkeproduksjonen, må en vise forsiktighet med tanke på prisøkninger framover for å sikre at den videre veksten skjer på en kontrollert måte. Prisuttaket for 2019 ser ut til å treffe godt med gjennomsnittlig engrospris.

Overproduksjon av sau og lam

De siste årene har det vært nødvendig å bruke pris aktivt for å stimulere salget av sau og lam. Engrosprisen på sau, som har hatt størst reduksjon, er nå så lav at avregningsprisen til bonden er tilnærmet 0 kroner. I tillegg har det vært benyttet betydelig frysefradrag for å få redusert reguleringslageret. Med bakgrunn i signaler om avtakende etableringsvilje ble planlagt gjennomsnittlig engrospris på lam økt med 1,50 kr/kg for andre halvår 2019. Totalmarked har tatt ut maksimalt av den gjennomsnittlige engrosprisen på lam. I desember var det et avvik på minus 2 øre/kg for 2019. Nortura har også i 2019 eksportert sau til Oman gjennom datterselskapet NoriDane. Dette har vært helt nødvendig for å bedre markedsbalansen for sau. I tillegg håper Nortura at økt fokus på sau som råvare etter NRK sitt program Matsjokket vil øke forbruket. Salget av lam i sesongen for 2019 ble lavere enn prognosert. Ved utgangen av 2019 er det derfor omlag 2900 tonn lam på reguleringslager. Dette viser at det fortsatt ikke er balanse i markedet for sau og lam.

Fortsatt overproduksjon av egg

I 2019 ble det, etter at om lag 740 tonn egg ble fjernet med førtidsslakting, en overdekning på om lag 700 tonn. I tillegg har Nortura eksportert eggprodukter tilsvarende 500 tonn skallegg i 2019 fordi tilgangen på egg har vært god. Økonomien i eggproduksjonen har i lengre tid vært svært presset på grunn av reduserte priser. Eggprisene ble redusert i løpet av 2019 både for egg fra burhøner og frittgående høner. Bestillinger fra handelen og industrien er nå primært

egg fra frittgående høner. Ved utgangen av 2019 produseres ca. 85 prosent av egg fra frittgående høner, og etterspørselen blir etter hvert bedre dekket. Fra 2020 blir etterspørsel etter buregg svært lav.

Bedret markedsbalanse, men fortsatt overproduksjon av gris
I 2019 har svineproduksjonen blitt redusert både gjennom slakting av gris på lave vekter, sluttføring av utkjøpsordningen og ved at produsentene frivillig har redusert produksjonen. Med bakgrunn i at bransjen tok ut mye gris fra reguleringslager inn mot julen 2018 ble eksportkvoten for 2019 og 2020 i praksis utnyttet da. Salget av gris er redusert med tre prosent i 2019, slik at svinemarkedet er fortsatt preget av overproduksjon.

Totalmarked har som mål å kunne ta ut målpris for avtaleåret under forutsetning av at produksjonen ikke øker. Salg av gris fra reguleringslager inn mot jul var noe lavere enn forventet. I tillegg har det vært moderat interesse for å bruke importkvoten på ribbe i desember. Det tyder på at bransjen har hatt tilstrekkelig med råstoff mot slutten av året. Alt som skal eksporteres i 2020 er lagt klart på lager i løpet av 2019. Dette blir den siste reguleringseksporten på gris.

TILFØRSLER

For storfe er tilførslene redusert med ca. 2500 tonn, som i stor grad skyldes slakting av færre dyr. For lam var det i 2019 god tilgang på ferske lam, slik at det var god markedsdekning fra starten og gjennom hele sesongen. Nortura slaktet færre antall lam sammenlignet med året før. Gjennomsnittsvekten var på samme nivå som året før. Tonnasjen gikk totalt ned med omtrent 1800 tonn.

Nortura har slaktet noe færre antall slaktegriser i 2019 sammenlignet med året før. Gjennomsnittsvekten på slaktegris er noe stigende, men slakting av smågris gjør også utslag i den totale tonnasjen i 2019. Totalt har Nortura slaktet drøyt 4000 tonn mindre gris i 2019 enn året før.

Tilførslene av egg var svakt stigende sammenliknet med 2018, men også i 2019 påvirket av førtidsslakting. Økt salg har bidratt til god markedsbalanse gjennom året. Det er bra balanse av egg fra frittgående høner og høner i miljøinnredning i forhold til etterspørselen, men etterspørselen etter egg fra miljøinnredning faller betydelig og utgjør en stadig mindre andel. Det er nødvendig å øke andelen egg fra frittgående høner fremover og omstillingen forsetter for fullt blant de siste produsentene. I 2019 har nær all førtidsslakting blitt gjennomført på høner fra miljøinnredning.

For kylling og kalkun styres tilførslene av markedsadgangen. Totalt for Norge har forbruket av kylling økt og vært svakt stigende også for kalkun i 2019. I Nortura har tilførslene av kylling økt med ca. 4000 tonn. Dette innebærer at Norturas markedsandel for kylling er rimelig stabil fra året før. For kalkun er økningen på litt over 500 tonn.

Nye medlemmer
Arbeidet med å øke Nortura sin andel av tilførslene har høy prioritet i et marked preget av sterk konkurranse. Det er stort fokus på å øke antall medlemmer og beholde eksisterende medlemmer i hele organisasjonen. Markedsandelene for 2019 viser en svakt fallende utvikling totalt sett for Nortura.

Skjæring tonn	2019	2018
Gris	60 448	61 848
Storfe/kalv	36 039	37 409
Småfe	10 171	11 584

Tilførsel tonn	2019	2018
Gris	80 374	84 902
Storfe/kalv	61 810	64 352
Småfe	16 204	18 074
Egg	46 967	46 658
Kylling	48 404	44 464
Kalkun/gourmethøne	7 559	7 150

SLUTTMARKEDET

Norturas merkevarer Gilde og Prior har fortsatt sterke posisjoner i markedet. Målinger foretatt av Ipsos i tredje kvartal 2019 viste at 56 prosent av forbrukerne foretrekker Gilde kjøtt og kjøttvarer. Prior har også meget høy merkepreferanse i sine hovedkategorier, henholdsvis 59 prosent for egg og 53 prosent for kylling- og kalkunkjøtt. Begge merkene forbindes med høy kvalitet, god smak, trygt og norsk. Prior assosieres også sterkt med sunnhet.

Året 2019 har gitt flere utfordringer når det gjelder markedsføring og salg av kjøttprodukter til forbruker. Kjøttets klimapåvirkning har fått økt fokus, vegetarprodukter har fått stadig mer omtale i pressen og plass i kjøledisken, og NRKs Brennpunkt-dokumentar viste at det fortsatt er en jobb å gjøre på dyrevelferd. Med utgangspunkt i Gildemerket valgte Nortura å ta en aktiv rolle i debatten om dyrevelferd og fikk en del kritikk underveis, men målinger i etterkant viser at Gilde raskt klarte å gjenopprette tillitten. Tre av ti sier de ønsker å redusere kjøttforbruket, og rapporten Kjøttets Tilstand 2019 fra Animalia har dokumentert at kjøttforbruket pr. innbygger har gått ned to år på rad. Men nedgangen i kjøttforbruket henger vel så mye sammen med den store økningen i salget av ferdigretter i dagligvarehandelen. Lettvinthetstrenden er altså vel så sterk som helse- og bærekraftstrendene. Den aller største utfordringen for Gilde og Prior er likevel kjedenes egne merker (EMV) og konkurransen om hylleplass i butikken. I 2019 har EMV vunnet ytterligere markedsandeler, særlig på ubearbeidet kjøtt.

Gilde og Prior har, til tross for motvind fra noen trender, mange fordeler som er blitt fremhevet i kommunikasjonen gjennom året og som skal forsterkes ytterligere fremover. Norsk, bondeeid og ansvarlig er noe de fleste norske forbrukere er positive til. Priors hvite kjøtt og egg oppfattes som bedre enn rødt kjøtt både på sunnhet og klima og har dermed ekstra gode vekstmuligheter fremover.

Utvikling markedsandeler* Gilde 2019

Varegruppe	Markeds-andel	Endring
Pølser	60,8 %	– 0,6
Ferskt kjøttpålegg	45,8 %	– 1,4
Bacon	42,8 %	– 0,8
Fersk postei	33,5 %	– 1,2
Ferskt bearbeidet kjøtt	32,2 %	– 0,8
Dypfryst bearbeidet kjøtt	24,7 %	+ 2,6
Spekepølse	21,8 %	+ 0,5
Ferskt rent kjøtt	18,4 %	– 0,5
Spekemat	15,3 %	+ 1,3
Ferske deiger/farser	13,9 %	– 4,8

*) markedsandelene er uttrykt i omsetningsverdi

Utvikling markedsandeler* Prior 2019

Varegruppe	Markeds-andel	Endring
Egg	46,2 %	+ 0,8
Fersk fjærkre	23,4 %	+ 0,2
Ferskt kjøttpålegg	9,7 %	+ 0,1
Pølser	9,3 %	+ 0,7
Ferskt bearbeidet kjøtt	4,5 %	+ 0,7
Fersk postei	1,7 %	+ 0,2
Bacon	1,6 %	+ 0,2
Ferske deiger/farser	1,2 %	– 0,1

*) markedsandelene er uttrykt i omsetningsverdi

Nortura PROFF

Nortura PROFF ble i 2019 kåret til den beste leverandøren i serveringsmarkedet av over 800 kjedekunder og kjøkkensjefer i årets ReMark-undersøkelse. Utnevnelsen henger ekstra høyt i et år hvor debatten om rødt kjøtt har rast. Det er ekstra hyggelig at kundene mener PROFF har de beste menneskene som «gjør det lille ekstra» og skaper best verdi for kundene i serveringsmarkedet. I 2019 leverer Nortura PROFF nok en gang

solide resultater. Hvitt kjøtt & egg er vekstkategoriene i PROFF, og kantinesegmentet og nye konsepter (nettaktørene) er kundesegmenter som drar veksten. Samlet hadde Nortura PROFF en volumvekst på to prosent i forhold til 2018.

NÆRINGS- OG HANDELSPOLITIKK

Nortura ivaretar to interesser og oppgaver på det nærings- og handelspolitiske området. Som markedsregulator for egg og kjøtt utfører selskapet balanseringsoppdraget på vegne av Stortinget og avtalepartene i jordbruket. Nortura er samtidig en industribedrift som må ivareta kommersielle interesser på det politiske og regulatoriske området.

Nortura har en god og konstruktiv dialog med folkevalgte, relevante departementer, direktorater og organisasjoner på det nærings- og handelspolitiske området.

I 2019 har det vært arbeidet både med initiering av nye saker og oppfølging av pågående prosesser. En av sakene er knyttet til regjeringens fremleggelse av en «lov om god handelsskikk i dagligvarekjeden» (Prop. 33 L) for behandling i Stortinget våren 2020.

Regjeringen la høsten/vinteren 2019 fram forslag til ny rammeforskrift ut på høring. Rammeforskriften er endret vesentlig i og med at regjeringen foreslår vesentlige endringer for markedsregulator, blant annet i form av dobbelt mottaksplikt på kjøtt. Nortura arbeider sammen med øvrige landbruksorganisasjoner i denne høringen med mål om å unngå innføring av dobbelt mottaksplikt på kjøtt.

Omsetningsrådet har i 2019 gjennomgått regelverket for markedsbalansering, som ledd i oppfølging av Stortingsvedtak i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 11 (2016-2017). Arbeidet er en omfattende gjennomgang som skal sikre tillitt til markedsordningene og legge til rette for mulige produksjonsregulerende tiltak for dyreslag omfattet av markedsordningene. Forslaget fra Omsetningsrådet er lagt ut på høring, med frist 1. mars 2020.

Norge sluttførte i 2019 forhandlinger om en frihandelsavtale med den sør-amerikanske handelsblokken Mercosur. Det er gitt 300 tonn kylling i nye kvoter, samt preferanser og tollnedsettelser på alle WTO-kvotene samt at GSP-kvoten på storfe er omgjort til en ren frihandelskvote.

EU har samtidig gitt innrømmelser på ca. 100 000 tonn storfekjøtt og 180 000 tonn fersk kylling til Mercosur. På grunn av betydelig ny import av sør-amerikansk storfekjøtt (og kylling) til EU, er det grunn til å forvente press på Norge og Artikkel 19-kvoter fra EUs side som følge av økt behov for avsetning av europeisk landbruksproduksjon.

Norge vil i nær fremtid starte samtaler med Storbritannia om en handelsavtale som følge av landets uttreden av EU. Det er uklart når disse starter og hvor lang tid dette vil ta. Det forventes at Storbritannia vil flagge offensive eksportinteresser knyttet til storfe og småfe.

JURIDISKE PROSESSER

I tidligere årsmeldinger er det omtalt at Nortura har hatt en pågående rettsprosess mot rådgivningselskapet COWI AS i anledning Hærland-utbyggingen (2012-2015). Dom fra lagmannsretten ble avsagt i februar 2020 og der Nortura har tapt saken på alle vesentlige punkter. Nortura har også blitt dømt til å erstatte sakskostnader til COWI AS.

Ved sviktende økonomi, konkurser mv. hos medlemmer som Nortura har ytet selgerkreditt til, oppstår det regelmessig juridiske diskusjoner med banker, andre kredittgivere og konkursbo. De fleste saker løses gjennom forlik. Fiskå Mølle AS har varslet søksmål mot Nortura i en sak der Nortura har tilbakeholdt deler av et slakteoppgjør for å dekke utestående fordringer. Beløpet som partene er uenige om er i underkant av NOK 0,5 millioner.

DYREHELSE, MATTRYGGHET, MATPOLITIKK OG BEREDSKAP

Norske matproduserende husdyr har en unik, god helsestatus. Dyrehelsestatusen gir gevinster som bedre trivsel for dyra, bedre økonomi for bonden og lav antibiotikabruk. Internasjonal statistikk viser at Norge er blant landene som bruker minst antibiotika til matproduserende dyr. At dyrehelsen er god er en av årsakene til at norsk storfe har en tredjedel av klimautslippene av det globale snittet. Nortura sitt mål er å ivareta den

gunstige dyrehelsesituasjonen. Dyrehelsa og forekomsten av antibiotikaresistens blir imidlertid påvirket av forhold i humanpopulasjonen, slik som spredning av MRSA-bakterier fra folk til husdyr, samt forhold utenfor Norges grenser. I 2019 har det vært flere tilfeller med påvisning av MRSA i svinebesetninger. Nortura har bistått de rammede besetningene med å sanere for smitten i tråd med Mattilsynets pålegg. Nortura har også gjennom flere år jobbet for å redusere risikoen for at ESBL-produserende E. coli-bakterier blir introdusert gjennom import av avlsmateriale til kylling. De siste tre årene har all import av avlsmateriale i regi av Nortura Samvirkekylling vært negative for ESBL.

Mattrygghet
Norturas fabrikker blir revidert og sertifisert etter den globale mattrygghetsstandarden BRC. I 2019 hadde Nortura én tilbakekallingssak grunnet mattrygghet. Råvarer fra høner kan under slakteprosessen bli forurenset med egg. Som følge av at høneråvarer var gått inn i produkter uten allergenmerking for egg, måtte flere produkter tilbakekalles fra markedet. Det er ikke rapportert om sykdom hos forbrukere som følge av saken.

Dyrevelferd
I juni 2019 publiserte NRK Brennpunkt skjulte opptak fra norske svinebesetninger. Opptakene viste grove lovbrudd og mishandling av dyr. To minutter og 58 sekunder av filmen viser Nortura-bønder. Materialet er fra flere år tilbake. Både før Nortura fikk kunnskap om opptakene, og i etterkant, har det vært gjennomført flere tiltak for å styrke dyrevelferden og sikre at regelverket etterleves hos svineprodusentene. I 2019 ble det innført et dyrevelferdsprogram for svinbesetninger med krav om regelmessige veterinærbesøk og sanksjoner i form av økonomiske trekk. I tillegg har Nortura gjennomført målrettede besøk hos våre svineleverandører. Vi følger også opp systematisk ved mistanke om dårlig dyrevelferd. Produsenter som ikke har god dyrevelferd skal ikke være med Nortura videre. Produsenten i Brennpunkt-opptakene som kastrerte en hanngris ulovlig, ble politianmeldt av Nortura. Dette er første gang Nortura har gått til et slikt skritt. Nortura valgte å politianmelde for at det ikke skal herske tvil om Norturas holdning til hendelsen og brudd på krav til dyrevelferd hos våre leverandører. Konsernet jobber med å få på plass en handlingsplan 2020-2023, for utvikling og forbedring av arbeidet med dyrevelferd.

Etisk regnskap og transport
Norturas egen ivaretakelse av dyrevelferden under transport og ved slakting er underlagt revisjon av en uavhengig tredjepart gjennom ordningen «Etisk regnskap». Målet er at alle slaktelinjer minst skal oppnå den nest beste karakteren B ved slike revisjoner. Ved utgangen av 2019 hadde 44 prosent av slaktelinjene ved Norturas fabrikker karakter A og 56 prosent karakter B. Transporttidene og andel dyr som døde under transport og oppstalling i 2019 vises i tabellen over. 2019 har vært det første hele året der kravet om kjøre- og hviletidsbestemmelsene for slaktebilsjåfører har vært gjeldende. Endringen innebærer blant annet at sjåførene er pliktige til å ta en pause etter 4,5 timers kjøring. Dette medfører at reisetiden for noen transporter av slaktedyr forlenges.

Dyretransport 2019	Transporterte dyr	Transporttid	% døde
Gris	971 436	2 timer 30 min	0,0240 %
Storfe	206 257	3 timer 35 min	0,0005 %
Småfe	772 473	3 timer 46 min	0,0195 %
Kylling	35 610 997	1 time 49 min	0,067 %
Kalkun	826 878	1 time 40 min	0,041 %

Fjørfe
Det har vært jobbet systematisk med dyrevelferden i alle fjørfeproduksjoner gjennom flere år. Fra og med 2020 vil både slaktekylling, kalkun og verpehøns ha krav om dyrevelferdsprogram med blant annet regelmessige veterinærbesøk.

To forhold som regelmessig blir løftet i dyrevelferdsdebatten er driftsform i verpehønsproduksjon og hvilken rase som brukes ved slaktekyllingproduksjon. Nortura Samvirkekylling leverer daggamle kyllinger av både standard og saktevoksende typer. De forskjellige rasene har ulike fortrinn i ulike produksjonsformer. Gjennom flere tiår har det vært jobbet med å forbedre egenskapene knyttet til helse og velferd hos kyllingen.

Både hold av verpehøns i miljøinnredede bur med tilgang til vagle, sandbad og verpekasse, og hold av høns i frittgående systemer oppfyller kravene i dyrevelferdsregelverket. Forbrukertrenden er imidlertid et ønske om egg fra frittgående høner. Ved utgangen av 2019 var 86 prosent av Nortura sine tilførsler av egg fra frittgående høner og 14 prosent fra høner i miljøinnredning.

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Det er blitt gjennomført i alt 25 HMS-revisjoner i 2019, med fabrikksjefer, hovedverneombud og representanter for Nortura Bedriftshelsetjeneste som medrevisorer. Siden det fortsatt er fabrikker i Nortura som ikke kan vise til en positiv utvikling i antall personskader, har man i 2019 valgt å videreføre kartleggingen av sikkerhetskulturen i fabrikkene med de største utfordringene.

Nortura Forus
Nortura Forus er den fabrikken som kan vise til den beste utviklingen i antall personskader. Dette er oppnådd gjennom et forsterket forebyggende HMS-arbeid. Det handler om bedre oppfølging av personskader, hvor alle så langt det lar seg gjøre, skal møte på jobb påfølgende dag. Her får de en samtale med leder, bedriftshelsetjenesten og HR for å se på muligheter for tilrettelagt arbeid. Dette har redusert både antall fraværssaker og sykefraværet.

Ny 0-skadeplan
En rapport fra HMS-revisjoner gjennomført i 2017 og 2018, med sikkerhetskultur som eget tema, har dannet grunnlaget for den nye 0-skadeplanen. Planen, som er gjort gjeldene fra 2019, skal bidra til en forsterket systematikk i arbeidet med HMS. Medarbeiderne skal i større grad involveres i Norturas satsing på HMS, for å sikre at den enkelte forstår og blir en aktiv del av dette arbeidet.

Antall utførte årsverk (uten innleide)

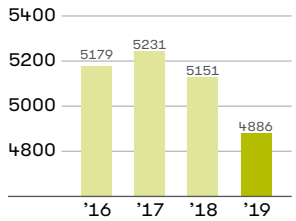

Tilstedeværelse - %

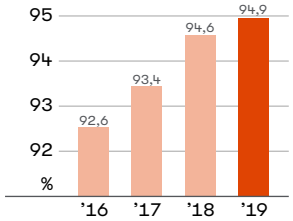

Antall personskader med fravær

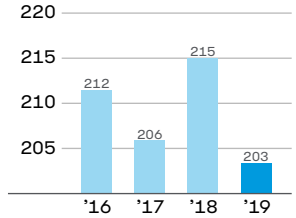

H-verdi

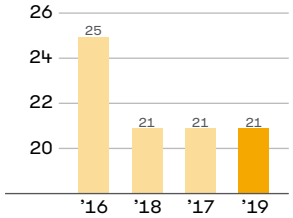

Ny IA-plan
Den nye Mål og aktivitetsplan for arbeidet med inkluderende arbeidsliv (IA) i Nortura for perioden 2019-2022, har som mål å redusere sykefraværet med ti prosent sammenliknet med 2018. Dette skal oppnås gjennom forebyggende HMS-arbeid, bedre opplæring, involvering av de ansatte, tydelige roller og å videreutvikle samarbeidet mellom ledere, verneombud og tillitsvalgte.

Bedriftshelsetjenesten (BHT)
Selv om Nortura har en velfungerende kombinasjonsløsning av egne BHT-medarbeidere (Nortura BHT) og innkjøpte BHT-tjenester, har konsernledelsen valgt å igangsette en anbudsprosess for å kunne vurdere hva konsernet eventuelt kan spare på å inngå avtale med en landsdekkende leverandør.

Resultater
Korttids- og langtidsfraværet var ved utgangen av 2019 på henholdsvis 1,8 og 3,3 prosent, totalt 5,1 prosent. Tilstedeværelsen har dermed økt fra 94,6 prosent til 94,9 prosent i 2019. Det totale antall personskader har gått ned med 3,0 prosent fra 2018 til 2019. Antall fraværsskader har gått ned med 6,0 prosent. H-verdien (antall arbeidsulykker pr. million arbeidstimer som medfører fravær fra arbeid/arbeidsplassen) er likevel ikke gått ned i 2019 siden nedgangen i fraværsskader har vært på innleide vikarer som ikke inngår i H-verdiberegningen. Kartleggingen av uønskede hendelser uten personskade og farlige forhold har økt fra ca. 2 350 i 2018 til ca. 3 400 i 2019, noe som anses som et positivt bidrag i det skadeforebyggende arbeidet.

Fordelt på funksjon

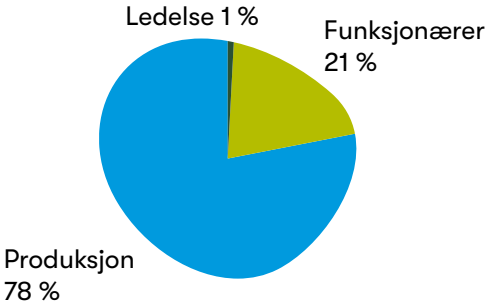

Kjønnsfordeling personal

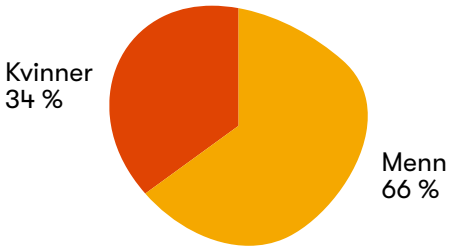

Aldersfordeling

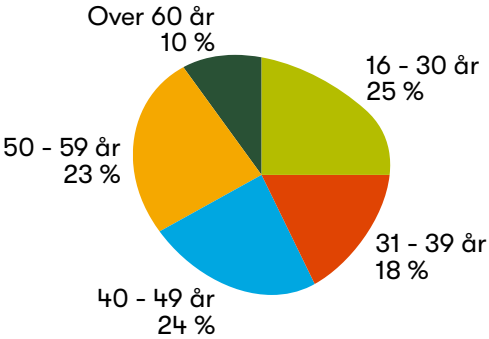

Fagarbeidere og rekruttering
Nortura jobber systematisk for å være en attraktiv, moderne og bærekraftig bedrift der unge mennesker ønsker å søke jobb og være med på laget for å utvikle Nortura i det viktige arbeidet vi har med å produsere god og trygg mat til norske forbrukere. Vi har 1591 ansatte som har fagbrev, og vi har 90 lærlinger som utdanner seg innen fagene; slakter, kjøttskjærer, pølsemaker, logistikk, industrimekaniker, automatikere, industriell matproduksjon, produksjonsteknikk, kulde- og varmepumpefaget og elektro for å nevne de største. Nortura legger til rette for kompetanseutvikling hos medarbeidere og mange av våre ansatte tar fagbrev eller videreutdanning kombinert med sitt daglige arbeid hos oss.

Likestilling, mangfold og kompetanse
Nortura er en multikulturell arbeidsplass med medarbeidere fra om lag 70 ulike nasjoner. Rundt 25 prosent av medarbeiderne har sin opprinnelse fra andre land enn Norge. En rekke initiativer og tiltak er gjennomført lokalt ved de enkelte fabrikker og enheter for å tilpasse arbeidsplassen til medarbeidere med ulik bakgrunn. Nortura legger til rette for at medarbeidere med ulike religiøse tradisjoner skal få praktisere disse.

Det er mottatt varslinger i 2019. Sakene følges opp i tråd med konsernets retningslinjer for varsling. Et godt apparat av tillitsvalgte og verneombud er et viktig bidrag i arbeidet med å få til et godt arbeidsmiljø. Kjønnsfordelingen i konsernet er ca. 34 prosent kvinner og 66 prosent menn. For ledende stillinger er fordelingen ca. 30 prosent kvinner og 70 prosent menn. Nortura tilbyr ulike kompetansetilbud innenfor ledelse for å sikre at våre ledere etterlever Nortura sine verdier og lederkrav. Nortura satser på kompetanseutvikling med «on the job training» som hovedprinsipp.

MILJØ

Arbeidet med fokus på bærekraft og bioøkonomi, med basis i konsernets miljø- og klimapolicy fra 2016, fortsatte i 2019. Målet er å søke løsninger som er med på å redusere klimabelastningen av vår matproduksjon gjennom hele verdikjeden. Nortura skal være med på å støtte opp under FNs bærekraftsmål. Bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. De gjelder for alle land og er et veikart for den globale innsatsen for en bærekraftig utvikling.

I 2017 sluttet Nortura seg til regjeringens bransjeavtale om reduksjon av matsvinn med mål om å redusere matsvinn med 50 prosent innen 2030. I starten av 2019 tok Nortura «Plastløftet» – et initiativ lansert av Grønt Punkt Norge som skal bidra til en mer sirkulær plastøkonomi. Målet er å øke bruken av resirkulert plast, unngå unødvendig bruk av plast og designe for gjenvinning. Plastløftet skal hjelpe norske bedrifter å nå EUs nye mål for 2025/2030. Nortura har valgt å ta en aktiv rolle i dette arbeidet.

KLIMAREGNSKAP NORTURA (TONN CO2-E.)

Scope 1	2019	2018
SUM DIREKTE UTSLIPP (Scope 1)	52 800,0	46 901,6
Egeneide kjøretøy	4 113,1	3 255,1
Innkjøpt transport	22 235,5	21 975,5
Firmabiler/Tjenestebiler	751,7	848,5
Kjøregodtgjørelse - kg. CO_2	592,9	704,9
Sum Transport	**27 693,2**	**26 784,0**
Fyringsolje/Lettolje	6 113,5	5 039,2
Naturgass	14 799,5	12 368,5
Propan	4 023,3	2 547,2
Bioolje	170,5	162,7
Sum Produksjon	**25 106,8**	**20 117,6**

Scope 2	2019	2018
SUM INDIREKTE UTSLIPP FRA INNKJØPT ENERGI (Scope 2)	4 849,4	4 868,5
Innkjøpt elektrisitet	4 074,4	4 062,8
Fjernvarme avfall	714,7	753,5
Fjernvarme treflis	60,3	52,3

SUM UTSLIPP I TONN CO2-e	**57 649,3**	**51 770,2**

Sommeren 2019 inngikk Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag en klimaavtale med regjeringen. Dette er en intensjonsavtale om reduksjon av klimagasser og økt opptak av karbon i jordbruket. Nortura er en del av arbeidet som forplikter bondeorganisasjonene til å redusere jordbrukets samlede klimagassutslipp med fem millioner tonn CO2-ekvivalenter fra 2021-2030.

Programmet Det Grønne Skiftet i Nortura er en del av det arbeidet som skal være med å sikre at vi klarer å levere på disse forpliktelsene. Arbeidet gjennomføres på alle nivåer i organisasjonen og skal være en del av den daglige driften i hele vår verdikjede. Delområdene i programmet er primærnæringen, transport, fabrikker/anlegg, emballasje, matsvinn og sirkulær økonomi. Vi følger opp utslippene i et klimaregnskap etter GHG-prinsippet (Green House Gas), som er en internasjonal standard for beregning av klimautslipp.

Nortura har et konkret fokus på energieffektivitet ved sine anlegg. Energiforbruk pr. kilo produsert kjøtt er en god indikator på hvor godt energien utnyttes på den enkelte fabrikk. Energiledelse er et viktig verktøy for å oppnå energieffektivitet. For å kunne fase ut fossile energikilder er vi nødt til å ha en større løfteevne enn i dag til å investere i grønn energi. Det jobbes med en handlingsplan for å få til en god utvikling på området. Samtidig jobbes det kontinuerlig med forbedringer innenfor vannforbruk, renseanlegg og utslipp. Det samme gjelder bruken av kjemikalier, der det er mål om optimal håndtering og minimal bruk.

Restråstoff fra våre slakterier videreforedles i stor grad av Norsk Protein AS, slik at all biomasse utnyttes og inngår i nye, grønne kretsløp – sirkulær økonomi. Nortura har de siste to årene sett på alternative muligheter for bruken av restråstoff, blant annet til biogass og biokull. Området har vært umodent og innebåret nybrottsarbeid, men det har nå begynt å utkrystallisere seg noen konkrete samarbeidsprosjekter som vi følger med stor interesse inn i 2020. Samarbeidsprosjektet med bl.a. Felleskjøpet Agri SA, BioCo, startet i 2019 opp sin produksjon av fraksjoner fra restråstoff på kylling, som skal kunne inngå i høyverdige proteinprodukter til mennesker. Dette vil etter hvert bidra til å redusere klimabelastningen fra kjøttproduksjon og til en god bioøkonomi for selskapet.

Samlet sett er Norturas klimaregnskap noe svakere for 2019 enn 2018. Det er flere grunner til det, bla. havari på utstyr for varmegjenvinning, klimaregistrering ved flere anlegg, mer nøyaktig tallgrunnlag og registreringer innenfor transport og energiforbruk, samt behov for mer varierende energistyring på grunn av klimaendringer.

Flere områder utvikler seg imidlertid i riktig retning. Matsvinnet fra Norturas produksjon fortsetter å minke. Varer med utgått liggetid ble halvert fra 2018 til 2019. Emballasjen er blitt enda mer bærekraftig ved bruk av mindre plast og større andel resirkulert plast. Plastmengden i Norturas emballasje ble redusert med 45,7 tonn i 2019, og andelen resirkulert plast i PET-skåler er økt fra 80 til 95 prosent. Resirkulert materiale i skålene erstatter 631 tonn ny fossil plast per år. Innenfor primærproduksjon og sirkulær økonomi satses det aktivt på FoU og ny teknologi for å redusere miljøpåvirkning.

REDEGJØRELSE FOR ÅRSREGNKAP

Fortsatt drift

I årsregnskapet er forutsetningen om fortsatt drift lagt til grunn, da det etter styrets vurdering ikke foreligger forhold som tilsier noe annet. Nortura har ved utgangen av året tilgang til tilstrekkelige kreditter, og refinansieringsbehov i 2020 er sikret gjennom langsiktige trekkrettigheter i bank.

Konsernets driftsinntekter ble 23,7 milliarder kroner i 2019, en økning på 279 millioner kroner eller 1,2 prosent. Morselskapets inntekter går tilbake med 0,8 prosent, mens Norfersk AS og de internasjonale aktivitetene gjennom datterselskapene Noridane Foods A/S (Danmark) og Curtis Wool (UK) hadde vekst. I morselskapet er det nedgangen i salget av Gilde-varer i dagligvaremarkedet som forklarer nedgangen i salgsinntektene.

Norturas merkevarers verdiandel i dagligvaremarkedet hadde en tilbakegang på 0,9 %-enheter til 33,7 %.

Konsernets driftsresultat før avskrivninger (EBITDA) i 2019 ble 751 millioner kroner, en

mill kr	2019	2018	Endring
EBITDA	**751**	**629**	**122**
Gevinst salg anleggsmidler	-5	0	-5
Avsetning til omstillinger	16	3	13
Rettsak Cowi	25	0	25
Tap ved avgang av datter	8	0	8
Gavepensjon	22	96	-74
Sum justeringer	67	99	-32
Justert EBITDA	**818**	**728**	**90**

bedring på 122 millioner kroner. Justert for engangseffekter er EBITDA forbedret med 90 millioner kroner.

Avskrivninger på varige driftsmidler ble 5 millioner kroner lavere enn i 2018, mens avskrivninger på immaterielle eiendeler ble 20 millioner kroner høyere. Driftsresultatet (EBIT) i 2017 kom ut på 197 millioner kroner, en økning på 109 millioner kroner.

Netto finansposter viser -87 millioner kroner, mot -63 millioner kroner året før. Gjennomsnittlig rentesats på innlån var 4,26 prosent. Gjeldsnivået er redusert. Gevinst ved salg av aksjer i Landbruksforsikring bidro positivt med 35 millioner kroner på fjorårstallene.
Resultat før etterbetaling og skatt er på 109,6 millioner kroner mot 25,5 millioner kroner for 2018.

Sum eiendeler er redusert med 160 millioner kroner. Investeringer i ny IKT-plattform bidrar til økning mens lavere investeringer enn avskrivninger for varige driftsmidler, samt redusert varelager, trekker ned.
Styrets forslag til disponering av resultatet gir en egenkapitalandel for konsernet på 33,1%, en økning på 0,7 %-enhet.

Markedsrisiko
Konsernet er utsatt for normal risiko som følge av konkurransesituasjonen i markedene vi opererer i. Forbrukstrender for rødt kjøtt utgjør en risiko for selskapet. Handelens satsing på egne merkevarer (EMV) har økt betydelig de senere år og forventes å ligge som en latent risiko også fremover.

Finansiell risiko
Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittrisiko og i noen grad valutarisiko. Uønskede negative effekter på konsernets resultat, egenkapital og kontantstrøm unngås gjennom operasjonell overvåkning og styring av risikoeksponering, samt ved å bruke finansielle sikringsinstrumenter innen fastsatte rammer.

Renterisiko
Norturas rentebærende gjeld er hovedsakelig knyttet opp mot flytende rente (NIBOR) og er dermed eksponert for endringer i kortsiktige rentenivå. For å redusere denne risikoen er rentesikringspolicyen at ca. halvparten av rentebærende gjeld skal være sikret med fastrente. Ved årsskiftet var 1 400 millioner kroner knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler (swaps) med løpetid fra ett til 13 år. I tillegg har Nortura SA to fastrentelån på 105,8 millioner kroner, med rentebinding i seks år.

Likviditetsrisiko
Nortura finansierer normalt en del av sine løpende likviditetsbehov i sertifikatmarkedet og ved andre kortsiktige innlån. For å eliminere refinansieringsrisiko ved låneforfall, samt finansieringsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert langsiktige komiterte bilaterale lånerammer hos anerkjente banker på til sammen 1 350 mill. kr, hvorav 1 274 mill. kr var utrukket verd årsskiftet. Rammene vil kunne dekke aktuelle låneforfall samt eventuelle ekstraordinære likviditetsbehov som påregnelig vil kunne oppstå i et industriselskap med Norturas virksomhet og omfang. Nortura har tilgang til å låne fra fondet for

kjøtt og fondet for egg til å finansiere lagerbeholdningene for markedsregulering.
Se for øvrig årsregnskapets note 16.

Valutarisiko
Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til investeringer i virksomhet i England, Danmark og Sverige, internasjonal handel, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet benytter finansielle instrumenter, primært valutabytteavtaler, for å sikre vesentlige balanseeksponeringer, og valutaterminer/ –opsjoner for eksponering mot kontantstrømeksponering, med formål å redusere valutarisikoen for konsernet.

Kredittrisiko
Gjennom konsentrasjonen i dagligvarehandelen har Nortura etter hvert langt færre, men større debitorer i konsernets største markedssegment. Betalingsevnen vurderes som god, noe som har vært synliggjort gjennom svært små tap gjennom flere år. Bruk av fordringskreditt, der fakturaer selges til en finansiell tredjepart, gjør at Nortura er beskyttet mot kredittap ved betalingsmislighold for gjennomførte salg. Risikoen er noe større i industrimarkedet og på tilgodehavender på omsetning (livdyr) til eiernes egen produksjon. For industrimarkedet er kredittforsikring etablert for en betydelig del av kundeporteføljen. I livdyrmarkedet er det mange små aktører slik at risikoen samlet sett er beskjeden.

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket hvor andel av innvilget kreditt ved utgangen av 2018 var på 876 millioner kroner.

Årsresultat i Nortura SA	**78 564 267**
Overføres til/fra fond for vurderingsforskjeller	20 867 863
Overføres etterbetalingsfond	57 696 404

I Styret for Nortura SA
Oslo, 12. februar 2020

Trine Hasvang Vaag
Styreleder

Steffen Skolseg
Nestleder

Anne Marit Panengstuen
Konsernsjef

Olav Håkon Ulfsnes

Johan Narum

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Bente Roer

Merete Sund

Tone Steinsland

Jan Erik Fløtre

Irene Åstveit

Ken Ove Sletthaug

Erlend Rønning

Ronny Aunan

Tove Berit Berg

RESULTAT

Tall i 1 000 kr Driftsinntekter	Note	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Salgsinntekt	3, 21	21 065 677	20 799 108	16 391 148	16 417 973
Annen driftsinntekt	3, 19, 21	2 662 760	2 650 218	2 539 168	2 505 796
Sum driftsinntekter		**23 728 436**	**23 449 326**	**18 930 317**	**18 923 769**
Driftskostnader					
Varekostnad	4, 21	16 796 771	16 742 694	13 303 371	13 512 027
Personalkostnader	5, 7	3 867 921	3 905 063	3 298 873	3 339 575
Avskrivninger/nedskrivninger på varige driftsmidler	8	488 801	493 822	379 911	388 139
Avskrivninger/nedskrivninger av immaterielle eiendeler	9	64 977	46 691	36 021	15 058
Annen driftskostnad	2, 6, 8, 21	2 313 239	2 172 833	1 863 035	1 747 150
Sum driftskostnader		**23 531 710**	**23 361 104**	**18 881 211**	**19 001 949**
Driftsresultat		**196 727**	**88 222**	**49 105**	**-78 180**
Finansinntekter og finanskostnader					
Resultat fra investering i datterselskap		0	0	89 855	106 624
Resultat fra investering i tilknyttede selskap	12	37 653	75 974	47 423	78 753
Annen finansinntekt	2	83 973	79 903	81 677	76 092
Annen finanskostnad	2, 11	208 768	218 546	204 878	195 338
Netto finansposter		**-87 142**	**-62 668**	**14 077**	**66 131**
Ordinært resultat før skattekostnad		**109 585**	**25 555**	**63 182**	**-12 049**
Skattekostnad	17	10 606	24 390	-15 382	-5 372
ÅRSRESULTAT		**98 979**	**1 165**	**78 564**	**-6 677**
Minoritetens andel av årsresultatet		26 927	29 398		
Styret foreslår følgende disponering av årets resultat:					
Overføres til/fra fond for vurderingsforskjeller				20 868	-1 115
Overføres etterbetalingsfond				57 696	0
Overføres til/fra annen egenkapital				0	-5 562
Sum disponert				**78 564**	**-6 677**

BALANSE EIENDELER

ANLEGGSMIDLER Immaterielle eiendeler	Tall i 1 000 kr Note	Konsern 31.12.19	Konsern 31.12.18	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Utsatt skattefordel	17	319 657	292 463	256 444	235 015
System og rettigheter	9	773 754	636 946	762 825	624 353
Goodwill	9	115 781	140 945	0	0
Sum immaterielle eiendeler		**1 209 193**	**1 070 354**	**1 019 269**	**859 369**
Varige driftsmidler					
Bygninger, tomt og annen fast eiendom	8	2 167 963	2 354 969	1 682 653	1 836 247
Maskiner og anlegg	8	646 856	671 579	387 535	441 191
Driftsløsøre, inventar o.l.	8	365 042	423 758	343 990	400 598
Sum varige driftsmidler		**3 179 861**	**3 450 307**	**2 414 178**	**2 678 037**
Finansielle anleggsmidler					
Investeringer i datterselskap	11	0	0	864 575	863 929
Lån til foretak i samme konsern	11,14	0	0	356 005	366 029
Investeringer i tilknyttede selskap	12	289 866	263 510	282 042	244 738
Lån til tilknyttet selskap	14	12 527	1 259	2 527	1 259
Investeringer i aksjer og andeler	13	6 339	4 204	1 178	1 203
Innskudd i pensjonskasse	7,21	530 550	530 550	530 550	530 550
Pensjonsmidler	7	1 182	1 742	0	0
Andre langsiktige fordringer	14	38 690	50 834	37 146	45 794
Sum finansielle anleggsmidler		**879 154**	**852 099**	**2 074 024**	**2 053 502**
Sum anleggsmidler		**5 268 208**	**5 372 761**	**5 507 471**	**5 590 907**

OMLØPSMIDLER Varebeholdning		Konsern 31.12.19	Konsern 31.12.18	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Varebeholdning	4, 15	2 076 459	2 178 518	1 682 602	1 776 909
Sum varebeholdning		**2 076 459**	**2 178 518**	**1 682 602**	**1 776 909**
Kortsiktige fordringer					
Kundefordringer	14, 15	1 050 198	1 114 855	568 291	584 348
Andre kortsiktige fordringer	14, 20	154 694	105 798	217 723	191 038
Sum kortsiktige fordringer		**1 204 892**	**1 220 654**	**786 013**	**775 386**
Kontanter og bankinnskudd					
Kontanter og bankinnskudd	16	766 357	703 663	688 573	634 878
Sum kontanter og bankinnskudd		**766 357**	**703 663**	**688 573**	**634 878**
Sum omløpsmidler		**4 047 709**	**4 102 834**	**3 157 188**	**3 187 173**
SUM EIENDELER		**9 315 917**	**9 475 595**	**8 664 660**	**8 778 080**

BALANSE EGENKAPITAL OG GJELD

EGENKAPITAL	Tall i 1 000 kr	Konsern	Konsern	Morselskap	Morselskap
Innskutt egenkapital	**Note**	**31.12.19**	**31.12.18**	**31.12.19**	**31.12.18**
Obligatorisk andelskapital	18	228 962	227 966	228 962	227 966
Frivillig andelskapital	18	264	264	264	264
Sum innskutt egenkapital		**229 226**	**228 230**	**229 226**	**228 230**
Opptjent egenkapital					
Annen egenkapital	18	0	0	1 862 350	1 862 830
Konsernets fond	18	1 939 574	1 928 680	0	0
Fond for vurderingsforskjeller	18	0	0	148 250	127 382
Medlemskapitalkonto	18	454 781	520 149	454 781	520 149
Etterbetalingsfond	18	286 682	228 985	286 682	228 985
Minoritetsinteresser	18	175 204	162 268	0	0
Sum opptjent egenkapital		**2 856 240**	**2 840 082**	**2 752 063**	**2 739 346**
Sum egenkapital		**3 085 466**	**3 068 312**	**2 981 289**	**2 967 576**

LANGSIKTIG GJELD	Tall i 1 000 kr	Konsern	Konsern	Morselskap	Morselskap
Avsetning for forpliktelser	**Note**	**31.12.18**	**31.12.17**	**31.12.18**	**31.12.17**
Pensjonsforpliktelser	7	48 529	54 206	48 130	54 206
Langsiktige finansielle forpliktelser	8, 16	3 118	727	0	0
Avsetning for forpliktelser	10	166 174	189 955	164 434	189 955
Forpliktelse ved utsatt skatt	17	3 564	3 429	0	0
Sum avsetning for forpliktelser		**221 384**	**248 318**	**212 563**	**244 162**
Annen langsiktig gjeld					
Gjeld til kredittinstitusjoner	14, 15, 16	483 033	617 125	465 833	598 167
Obligasjonslån	16	2 138 000	2 206 000	2 138 000	2 206 000
Subordinert hybrid obligasjonslån	16	500 000	500 000	500 000	500 000
Annen langsiktig gjeld	14, 16	17 845	55 324	14 845	47 324
Sum annen langsiktig gjeld		**3 138 879**	**3 378 449**	**3 118 679**	**3 351 491**
Sum langsiktig gjeld		**3 360 263**	**3 626 767**	**3 331 242**	**3 595 653**
KORTSIKTIG GJELD					
Gjeld til kredittinstitusjoner	16	0	45 929	0	0
Leverandørgjeld	14	968 679	1 244 922	716 694	976 173
Betalbar skatt	17	30 712	23 477	5 000	5 000
Skyldig offentlige avgifter	15	218 015	201 964	183 663	161 415
Annen kortsiktig gjeld	14, 16, 20	1 652 782	1 264 224	1 446 772	1 072 263
Sum kortsiktig gjeld		**2 870 188**	**2 780 516**	**2 352 129**	**2 214 851**
SUM GJELD OG EGENKAPITAL		**9 315 917**	**9 475 595**	**8 664 660**	**8 778 080**

KONTANTSTRØM

	Tall i 1 000 kr Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
	Resultat før skattekostnad	109 585	25 555	63 182	-12 049
-	Periodens betalte skatter	-23 477	-24 768	-4 756	-4 678
-/+	Gevinst og tap på anleggsmidler	4 902	557	-3 131	-1 437
+	Avskrivninger og nedskrivninger	553 778	540 513	415 932	403 197
+/-	Endring i varelager	102 059	-78 764	94 307	-32 948
+/-	Endring i kundefordringer	64 658	166 808	16 057	144 768
+/-	Endring i leverandørgjeld	-276 243	68 509	-259 479	64 140
+/-	Resultat ved bruk av egenkapitalmetoden	-37 653	-75 974	-47 423	-78 753
+/-	Endring i andre tidsavgrensningsposter	214 780	134 235	267 379	165 473
=	**Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter**	**712 388**	**756 670**	**542 069**	**647 714**
	Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter				
+	Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	9 322	2 912	8 089	7 620
-	Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-390 209	-427 002	-295 502	-354 742
+/-	Endring i langsiktige fordringer	-6 242	-6 498	9 932	27 649
+	Innbetalinger ved andre investeringer og utbytte	26 559	97 859	25 380	95 852
-	Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	-4 134	-60 155	-2 698	-64 048
=	**Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter**	**-364 705**	**-392 883**	**-254 800**	**-287 669**
	Kontantstømmer fra finansieringsaktiviteter				
+	Innbetalinger ved opptak av ny langsiktig gjeld	329 964	199 992	329 964	199 992
-	Utbetalinger ved nedbetaling av langsiktig gjeld	-499 224	-736 447	-493 738	-734 940
+/-	Netto inn-/utbetalinger av obligasjonslån	-68 000	333 500	-68 000	333 500
+/-	Netto endring i kortsiktig gjeld til kredittinstitusjoner	-45 929	-22 094	0	0
+/-	Inn / utbetalinger av egenkapital	-1 801	-6 061	-1 801	-6 061
=	**Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter**	**-284 990**	**-231 110**	**-233 575**	**-207 509**
=	**Netto endring i kontanter og bankinnskudd**	**62 694**	**132 676**	**53 694**	**152 536**
+	Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	703 663	570 987	634 878	482 343
=	**Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt**	**766 356**	**703 663**	**688 572**	**634 879**

NOTER

NOTE 1: REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven og god regnskapsskikk i Norge.

KONSOLIDERING

Konsernregnskapet presenterer samlet økonomisk stilling, resultat av årets virksomhet og kontantstrømmer for morselskapet, Nortura SA, og datterselskapene. Datterselskap omfatter de selskap hvor Nortura SA direkte eller indirekte har bestemmende innflytelse. Bestemmende innflytelse anses, i utgangspunktet, å foreligge når en direkte eller indirekte eier mer enn 50 % av den stemmeberettigede kapital. Det anvendes enhetlige regnskapsprinsipp for alle selskap som inngår i konsernet. Alle transaksjoner mellom konsernselskapene, mellomværende og urealiserte konserngevinster elimineres i konsernregnskapet.

Eierandeler i datterselskap innarbeides i konsernregnskapet etter oppkjøpsmetoden. Forskjellen mellom kostpris for eierandelene og bokført verdi av netto eiendeler på oppkjøpstidspunktet analyseres og henføres til de enkelte balanseposter i henhold til virkelig verdi. Kostpris som overstiger virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler, aktiveres som goodwill og avskrives i resultatregnskapet i takt med de underliggende forhold for forventet økonomisk levetid. Ved oppkjøp anvendes nominell skattesats ved beregning av utsatt skatt på merverdi eksklusiv goodwill.Ved trinnvise kjøp utgjør anskaffelseskost summen av virkelig verdi av tidligere eierandeler på oppkjøpstidspunktet og anskaffelseskost på siste kjøp. Dersom tidligere eierandeler har økt i verdi, føres verdiendringen mot opptjent egenkapital i konsernregnskapet. Er verdiendringen negativ, resultatføres denne som nedskrivning. Minoritetsinteresser inngår i konsernets egenkapital.

Tilknyttede selskap er selskap der konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll, og hvor andelen er av langsiktig strategisk karakter. Betydelig innflytelse foreligger normalt der konsernet har en eierandel på mellom 20 % og 50 %. Tilknyttede selskap innarbeides etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Konsernets andel av resultatet fra tilknyttede selskap er basert på resultat etter skatt i det tilknyttede selskapet med fradrag for eventuelle avskrivninger på merverdier som skyldes at kostpris på eierandelene var høyere enn den ervervede andel av bokført egenkapital. I resultatregnskapet er andel av resultatet i tilknyttet selskap vist under finansposter. I balansen vises eierandeler i tilknyttede selskap under anleggsmidler. Andel av underskudd i tilknyttede selskap resultatføres ikke hvis dette medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ, med mindre konsernet har påtatt seg en forpliktelse eller avgitt garantier for det tilknyttede selskapet. Forskjellen mellom balanseført beløp og anskaffeleskost overføres til fond for vurderingsforskjeller.

Ved innarbeidelse av investeringer i datterselskap og tilknyttede selskap hvor årsregnskapene er utarbeidet i utenlandsk valuta, omregnes balanseposter til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs. Resultatposter omregnes til norske kroner ved å benytte gjennomsnittskurs for regnskapsåret. Omregningsdifferansen som oppstår ved at selskapets inngående egenkapital og årets resultat er omregnet til annen kurs enn utgående egenkapital, føres som korreksjon til konsernets egenkapital. Dette omfatter også kursgevinster eller – tap som oppstår på transaksjoner som anses som valutasikring av en nettoinvestering i et utenlandsk selskap.

DRIFTSINNTEKTER OG ANDRE INNTEKTER

Inntekt fra salg av varer resultatføres når levering har funnet sted og det vesentligste av risiko og avkastning er overført. Tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

DRIFTSKOSTNADER

Kostnader resultatføres i samme periode som tilhørende inntekt.

SÆRLIGE POSTER

Særlige poster er vesentlige poster som er uvanlige og/eller uregelmessige. Slike poster spesifiseres på egen linje, og grunnlaget for presentasjon på egen linje opplyses om i en note.

HOVEDREGEL FOR KLASSIFISERING AV EIENDELER OG GJELD

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk klassifiseres som anleggsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år, samt andre eiendeler som knytter seg til varekretsløpet, klassifiseres som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er tilsvarende kriterier lagt til grunn.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost fratrukket av- og nedskrivninger. Langsiktig gjeld og kortsiktig gjeld er vurdert til pålydende beløp.

IMMATERIELLE EIENDELER

Goodwill er forskjellen mellom anskaffelseskost ved kjøp av virksomhet og virkelig verdi av konsernets andel av netto identifiserbare eiendeler i virksomheten på oppkjøpstidspunktet. Goodwill ved oppkjøp av datterselskap er klassifisert som immateriell eiendel. Goodwill ved kjøp av andel i tilknyttet selskap inngår i balanseført verdi på investeringer i tilknyttet selskap. Goodwill testes årlig for verdifall og balanseføres til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte av- og nedskrivninger. Avskrivninger for goodwill er fem år med mindre lengre levetid er særskilt begrunnet.

Investeringer knyttet til systemer og rettigheter balanseføres i den grad det kan identifiseres en fremtidig økonomisk fordel knyttet til utvikling og kjøp av en identifiserbar immateriell eiendel og utgiftene kan måles pålitelig. I motsatt fall kostnadsføres slike utgifter løpende. Balanseførte systemer og rettigheter avskrives lineært over økonomisk levetid.

ANLEGGSMIDLER

Varige driftsmidler

Investeringer i produksjonsanlegg og andre varige driftsmidler måles til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Panteordningen balanseføres som varige driftsmidler. Anskaffelseskost for varige driftsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives lineært over den økonomiske levetiden. Renter som knytter seg til anleggsperioden for betydelige varige driftsmidler under oppføring balanseføres som en del av kostprisen. Kostnader forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir løpende kostnadsført. Kostnader ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig, aktiveres og avskrives i takt med driftsmiddelet. Dersom gjenvinnbart beløp av driftsmiddelet er lavere enn balanseført verdi og verdifallet forventes ikke å være forbigående, foretas nedskrivning til gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdien av de framtidige kontantstrømmene som eiendelen forventes å generere.

Leieavtaler

Leieavtaler vurderes som finansiell eller operasjonell leie etter en konkret vurdering av den enkelte avtale. Eiendeler som leies på betingelser som i det vesentlige overfører økonomisk risiko og kontroll til selskapet (finansiell leie), balanseføres som varige driftsmidler og tilhørende leieforpliktelser medtas i balanseposten avsetning for

forpliktelse til nåverdien av leiebetalingene. Driftsmiddelet avskrives planmessig, og forpliktelsen reduseres med betalt leie etter fradrag for beregnet rentekostnad.

Aksjer og andeler i tilknyttet selskap og datterselskap
Investeringer i datterselskap vurderes etter kostmetoden, og tilknyttet selskap vurderes etter egenkapitalmetoden i selskapsregnskapet. Investeringene vurderes til anskaffelseskost fratrukket eventuelle nedskrivninger. Nedskrivning til virkelig verdi gjennomføres dersom verdifallet ikke er forbigående. Utbytte, konsernbidrag og andre utdelinger fra datterselskap er inntektsført samme år som det er avsatt i givers regnskap. Overstiger utbyttet eller konsernbidraget fra datterselskap andel av opptjent resultat etter anskaffelsestidspunktet, representerer den overskytende del tilbakebetaling av investert kapital, og utdelingene er fratrukket investeringens verdi i balansen til morselskapet.

Andre aksjer og andeler klassifisert som anleggsmidler
Investeringer i anleggsaksjer og andeler hvor selskapet ikke har betydelig innflytelse, balanseføres til anskaffelseskost. Investeringene nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående. Mottatt utbytte fra selskapene som representerer avkastning i eiertiden, inntektsføres som annen finansinntekt.

Langsiktige fordringer
Langsiktige fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger. Renteinntekter regnskapsføres når de er opptjent.

OMLØPSMIDLER

Varer
Beholdninger av varer vurderes til det laveste av kostpris etter "først inn - først ut"-prinsippet og virkelig verdi. Kostpris for tilvirkede varer er direkte materialer, direkte lønn samt andel av indirekte tilvirkningskostnader, mens kostpris for innkjøpte varer er anskaffelseskost. Årets varekostnad består av kostpris solgte varer med tillegg av eventuell nedskrivning i samsvar med god regnskapsskikk pr. årsslutt. Virkelige verdier er estimert salgspris fratrukket estimerte utgifter til ferdigstillelse, salg og distribusjon.

Fordringer
Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for forventede tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Bankinnskudd og kontanter
Regnskapslinjen bankinnskudd og kontanter inkluderer både kontanter og bankinnskudd.

PENSJONSORDNINGER

Konsernet har både innskuddsordninger og ytelsesordninger for sine ansatte og pensjonister. Konsernet har også pensjonsordninger som går over driften.

Innskuddsordning
Den innskuddsbaserte pensjonsordningen er en ordning hvor Nortura SA betaler faste innskudd til et fond som forvaltes av selskapets pensjonspartner, og hvor det ikke foreligger noen juridiske forpliktelser til å betale ytterligere innskudd. Innbetalinger til innskuddsordningen kostnadsføres fortløpende.

Ytelsesordning
Den generelle ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. Eierinteressen i Nortura Konsernpensjonskasse presenteres som Innskudd i pensjonskasse og vurderes til anskaffeleskost. Investeringen nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående.

AFP-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning, Selskapene innen avtaleområdet LO - NHO har en reell økonomisk forpliktelse som følge av avtalen om ny AFP-ordning. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å muliggjøre innregning av forpliktelse i årsregnskapet. Dette medfører at ingen forpliktelse for AFP-ordning er balanseført.

Den resterende ytelsesbaserte pensjonsordningen i konsernet gjelder et av datterelskapene Norsk Protein AS, og er en ordning som gir pensjonister kontraktsmessige rettigheter til fremtidige pensjonsytelser. Pensjonsforpliktelsen beregnes basert på en opptjening og benytter forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, samt aktuarielle forutsetninger for dødelighet, frivillig avgang med mer.

Netto pensjonsforpliktelse består av brutto pensjonsforpliktelse fratrukket virkelig verdi av pensjonsmidler. Netto pensjonsforpliktelse på underfinansierte ordninger balanseføres som langsiktige finansielle forpliktelser, mens netto pensjonsmidler på overfinansierte ordninger balanseføres som finansielle anleggsmidler dersom der er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes. Arbeidsgiveravgift inkluderes i tallene for faktisk underfinansierte ordninger.

Endringer i forpliktelser som skyldes endringer i pensjonsplanen, kostnadsføres umiddelbart dersom planendringer er ubetingede på tidspunkt for endring. Effekten av endring i forpliktelser knyttet til endring i forutsetninger (estimatavvik) føres direkte mot egenkapitalen i henhold til IAS 19.

Netto pensjonskostnad, som er brutto pensjonskostnad fratrukket estimert avkastning på pensjonsmidlene og endringer i pensjonsplaner, klassifiseres som ordinær driftskostnad og er presentert under personalkostnader i resultatregnskapet.

Pensjonsordning over drift
Pensjonsforpliktelser finansisert over driften gjelder topplederpensjon. Denne forpliktelsen er beregnet og balanseført under pensjonsforpliktelser. Pensjonspremien anses i disse tilfeller som pensjonskostnad og klassifiseres sammen med personalkostnader.

SKATTER

Skattekostnaden sammenstilles med regnskapsmessig resultat før skatt. Skatt knyttet til egenkapitaltransaksjoner føres mot egenkapitalen. Skattekostnaden består av betalbar skatt (skatt på årets direkte skattepliktige inntekt) korrigert for feil i tidligere års beregninger, endring i netto utsatt skatt, samt formuesskatt. Utsatt skatt og utsatt skattefordel presenteres netto i balansen for skatteposisjoner knyttet til selskap som inngår i skattekonsernet. Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Ved beregningen benyttes nominell skattesats. Positive og negative forskjeller vurderes mot hverandre innenfor samme tidsintervall. Utsatt skattefordel oppstår dersom en har midlertidige forskjeller som gir opphav til skattemessige fradrag i framtiden. Utsatt skattefordel balanseføres når det er sannsynlig at denne kan utnyttes i framtidige år.

VALUTA
Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til valutakurs på transaksjonstidspunktet. Pengeposter i utenlandsk valuta, som ikke inngår i sikringsforhold, vurderes til dagskurs og eventuelle urealiserte og realiserte gevinster eller tap resultatføres under finansposter.

FINANSIELLE INSTRUMENTER
Nortura benytter finansielle sikringsinstrumenter for å redusere effekten av svingningene i valutakurser og markedsrenter (NIBOR). Sikringsinstrumentene balanseføres ikke. Endring i beregnet markedsverdi for sikringshandler myntet på regnskapsperioder senere enn balansedato resultatføres først i den aktuelle regnskapsperiode.

SIKRING AV NETTOINVESTERING I UTENLANDSK VIRKSOMHET
Sikring av nettoinvestering i utenlandsk virksomhet benyttes på konsernnivå for datterselskaper som rapporterer i DKK og GBP, ved bruk av lån gjennom valutbytteavtaler og/eller rente- og valutabytteavtaler. Sikringsinstrumentene balanseføres til virkelig verdi. Urealiserte gevinster og tap på sikringsinstrumentene bokføres direkte mot egenkapitalen i konsernet inntil den utelandske virksomheten blir solgt eller sikringsforholdet blir avviklet. For morselskapet blir urealiserte gevinster og tap på sikringsinstrumentene resultatført under finansposter.

BRUK AV ESTIMATER OG INFORMASJON OM BETYDELIGE ESTIMATER
De beskrevne regnskapsprinsippene innebærer at ledelsen i Nortura SA har anvendt estimater og forutsetninger som påvirker poster i resultat og balanse. Estimatene baseres på erfaring og en vurdering av underliggende faktorer. Framtidige hendelser og endringer i rammebetingelser kan medføre at estimater og forutsetninger må endres. Endringer i regnskapsmessige estimater resultatføres i den periode estimatene endres, med mindre utsatt resultatføring følger av god regnskapsskikk. Vurderinger, estimater og forutsetninger som har vesentlig effekt for regnskapet oppsummeres nedenfor.

Avskrivninger
Avskrivninger av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler er basert på antatt levetid for disse. Endrede markedsforhold og framtidige investeringsbeslutninger vil påvirke eksisterende produksjonskapasitet og forventet brukstid. Dette kan gi grunnlag for endrede avskrivningsprofiler og vil påvirke framtidige resultater.

Nedskrivninger
Nortura SA har betydelige investeringer i varige driftsmidler, immaterielle eiendeler inkludert goodwill, tilknyttede selskaper og datterselskap. Disse anleggsmidlene testes for nedskrivninger når det foreligger indikatorer på mulig verdifall. Slike indikatorer kan være endringer i markedspriser, avtalestrukturer, negative hendelser eller andre driftsforhold. Ved beregning av gjenvinnbart beløp må det gjøres en rekke estimater vedrørende framtidige kontantstrømmer der prisbaner, salgsvolum og levetid er blant de viktigste faktorene.

Pensjoner
Beregning av virkelig verdi av pensjonsforpliktelser er basert på flere økonomiske og demografiske forutsetninger. Enhver endring i de anvendte forutsetninger påvirker den beregnede forpliktelsen. Det henvises til note for en nærmere beskrivelse av hvilke forutsetninger som er lagt til grunn.

Utsatt skattefordel
Utsatt skattefordel balanseføres bare i den grad det er sannsynlig at det vil være framtidig skattepliktig overskudd som er stort nok til å nyttiggjøre seg skattefordelen enten ved at enheten har vist overskudd nylig eller ved at det er identifisert eiendeler med merverdier.

Avsetninger
For enkelte resultatposter i regnskapet avsettes det for forventende framtidige kostnader basert på estimater og informasjon som er tilgjengelig på tidspunkt for regnskapsavleggelse. Disse avsetningene kan avvike fra faktisk framtidig kostnad. Avsetninger knytter seg eksempelvis til omstillingskostnader, tap på kundefordringer, ukurans på varer og betingede tap som er sannsynlige og kvantifiserbare, herunder omtvistede forhold og rettsaker.

TILSKUDD
Tilskudd er presentert etter bruttometoden for det som gjelder virksomhetens drift. Inntektsført tilskudd som gjelder virksomhetens drift er presentert som andre inntekter i regnskapet. Tilskuddet er bokført i samme periode som tilsvarende kostnader/investeringer. Skattefunn bokføres etter endelig mottak av skatteoppgjør. Se nærmere omtale av tilskudd under note 19.

KONTANTSTRØMOPPSTILLING
Kontantstrømoppstillingen utarbeides etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter og bankinnskudd.

ENDRING AV REGNSKAPSPRINSIPP
Virkning av endring av regnskapsprinsipp føres direkte mot egenkapitalen. Virkningen av prinsippendringen måles på tidspunktet for inngående balanse. Sammenligningstall omarbeides i den grad det er vesentlig. Sammenlignstall omarbeides ikke dersom det påløper store kostnader og det ikke er vesentlig i forhold til forståelsen av selskapets inntjeningsevne.

Det har ikke vært gjennomført endringer av regnskapsprinsipp i 2019.

NOTE 2: SAMMENSLÅTTE POSTER

Annen finansinntekt	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Renteinntekter fra foretak i samme konsern	0	0	12 067	10 767
Annen renteinntekt	29 900	26 257	27 555	23 788
Annen finansinntekt	1 448	224	3 515	5 765
Valutagevinst	52 625	53 422	38 540	35 773
Sum finansinntekt	**83 973**	**79 903**	**81 677**	**76 092**

Annen finanskostnad	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Rentekostnader til foretak i samme konsern	0	0	1 018	262
Annen rentekostnad	148 080	148 111	137 647	140 171
Annen finanskostnad	16 199	29 711	10 224	24 927
Valutatap	44 488	40 724	51 647	24 795
Nedskrivning av finansielle omløpsmidler og anleggsmidler	0	0	4 342	5 183
Sum finanskostnad	**208 767**	**218 546**	**204 878**	**195 338**

Andre driftskostnader	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Reperasjon og vedlikehold	320 083	297 238	242 334	221 793
Energikostnader	294 032	303 612	201 082	208 220
Transportkostnader	363 872	368 094	240 213	246 310
Andre driftskostnader	1 335 251	1 203 889	939 357	857 984
Andre driftskostnader konsernselskap	0	0	240 049	212 843
Sum andre driftskostnader	**2 313 239**	**2 172 833**	**1 863 035**	**1 747 150**

NOTE 3: SPESIFISERING AV INNTEKTER

Salgsinntekter	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Dagligvare, storhusholdning, KBS og industrisalg	16 264 105	16 226 666	13 524 247	13 678 609
Eksport	626 937	716 506	21 387	13 718
Internasjonal handel	2 396 470	2 091 224	0	0
Øvrige områder	1 778 165	1 764 712	1 367 158	1 378 844
Salg til datterselskaper	0	0	1 478 356	1 346 802
Sum salgsinntekter	**21 065 677**	**20 799 108**	**16 391 148**	**16 417 973**

Forklaring:
Dagligvare, storhusholdning og KBS: Omfatter dagligvare kjeder, hotell, bensinstasjoner, kiosker o.l i Norge
Industrisalg: Omfatter salg til andre kjøttbedrifter i Norge
Internasjonal handel: Salg mellom andre land enn Norge
Øvrige områder: Omfatter andre omsetningsledd og salg til medlemmer

Annen driftsinntekt	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Gevinst ved salg av anleggsmidler	6 070	1 244	6 070	1 436
Tilskudd jf note 19	20 254	22 144	19 013	22 144
Skattefunn	6 916	5 592	5 370	3 757
Andre driftsinntekter	2 629 519	2 621 238	2 471 265	2 450 044
Driftsinntekter til datterselskaper	0	0	37 451	28 415
Sum annen driftsinntekt	**2 662 760**	**2 650 218**	**2 539 168**	**2 505 796**

Andre driftsinntekter omfatter blant annet slakteinntekter i Nortura SA

NOTE 4: SPESIFISERING AV VAREBEHOLDNING

Varebeholdning	Konsern 31.12.2019	Konsern 31.12.2018	Morselskap 31.12.2019	Morselskap 31.12.2018
Råvarer	1 385 601	1 397 602	1 009 661	1 107 241
Varer under tilvirkning og ferdigvarer	331 229	400 808	313 311	289 560
Markedsreguleringslager	359 630	380 108	359 630	380 108
Sum varebeholdning	**2 076 459**	**2 178 518**	**1 682 601**	**1 776 909**

Nedskrivning for ukurans	88 236	88 354	78 780	83 260

NOTE 5: PERSONALKOSTNADER

Personalkostnader	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Lønninger	2 850 699	2 827 411	2 399 628	2 372 146
Arbeidsgiveravgift	413 854	402 930	350 195	341 195
Pensjonskostnader jfr. note 7	220 323	243 817	188 785	213 754
Innleid arbeidshjelp	264 231	281 426	261 228	278 355
Andre ytelser	118 822	149 479	99 036	134 126
Sum personalkostnader	**3 867 930**	**3 905 063**	**3 298 873**	**3 339 575**

Antall utførte årsverk (uten innleie)	4 886	5 151	4 126	4 386

Honorar og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef	2019	2018
Honorar til styret, råd og utvalg	4 727	4 874
Lønn til konsernsjef *	1 100	3 037
Innbetalt pensjonspremie for konsernsjef	64	155
Fri bil og andre godtgjørelser til konsernsjef	87	247
Sum honorarer og lønn til styret, årsmøte, kontrollkomite og konsernsjef	**5 978**	**8 313**

Avsetning for pensjons- og andre forpliktelser akkumulert pr 31.12:	2019	2018
Konsernsjef	255	10 264
Andre i konsernledelsen	17 582	14 027

* Hans Thorn Wittussen har vært konstituert som konsernsjef frem til Anne Marit Panengstuen startet som konsernsjef 1. september 2019. Begges lønns- og avtaleopplysnning finnes i tabellen som følger.

Avtaleforhold vedrørende konsernsjefen:
Det er en gjensidig oppsigelsestid på 6 mnd. Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konsernsjef sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder. Pensjonsordningen er innskuddsbasert foretakspensjon med pensjonsinnskudd som utgjør 6,5% av lønn mellom 1G og 7,1G og 18,5% av lønn mellom 7,1G og 12G samt topplederpensjon som gir pensjonsinnskudd på 46,25% av lønn mellom 12G og 20G.

Avtaleforhold vedrørende den øvrige konsernledelsen:
Konsernledelsen består foruten konsernsjef Anne Marit Panengstuen av følgende personer:
Eline Sommerfelt Bårdstu (fra 1.1.20), Ellen Flø Skagen, Erik Høeg, Hans Thorn Wittussen, Hilde Klerck-Nilssen (fra 1.1.20), Lisbeth Svendsen, Petter Brinchmann og Robert Bekkhus.

Dersom konsernet velger å bringe arbeidsforholdet til opphør, beholder konserndirektørene sin lønn og sosiale ytelser i 12 måneder.

Det foreligger ikke avtaler om bonuser, overskuddsdeling o.l. til fordel for konsernsjef, konsernledelsen eller leder av styret.

	Lønn	Annet	Innbet. Pensjonspremie	Pensjons-forpliktelse pr 31.12
Anne Marit Panengstuen	1 100	87	64	255
Ellen Flø Skagen	1 610	126	181	587
Erik Høeg - konstituert	2 055	121	147	536
Hans Thorn Wittussen	2 279	774	155	3 145
Harald Bjerknes 1)	2 140	345	160	721
Harald Ullevoldsæter 2)	1 427	146	106	2 185
Lisbeth Svendsen	2 077	322	159	3 050
Mads Bendixby 3)	1 630	340	95	1 726
Petter Brinchmann - konstituert	1 416	128	151	57
Robert Bekkhus	2 064	204	149	2 458
Torleif Bjella 4)	785	643	52	3 115
Sum	**18 583**	**3 234**	**1 418**	**17 837**

1) Sluttet 30.11.19
2) Sluttet 30.06.19
3) Sluttet 01.03.19
4) Sluttet 01.06.19

Styret i Nortura SA		Godtgjørelse fra Nortura SA
Styreleder	Trine Hasvang Vaag	908
Nestleder	Steffen Skolseg	207
Styremedlem	Jan Erik Fløtre	327
Styremedlem	Inger Lise Aarrestad Rettedal	252
Styremedlem	Johan Narum	258
Styremedlem	Olav Håkon Ulfsnes	288
Styremedlem	Merethe Sund	298
Styremedlem	Bente Roer	251
Styremedlem	Tone Steinsland	148
Styremedlem (vara)	Helene Sejersted Bødtker	12
Styremedlem (vara)	Roar Ole Viken	–
Styremedlem (vara)	Erik Bergseng	–
Styremedlem (vara)	Ann Iren Karlsen	–
Styremedlem (vara)	Ole Reino Tala	–
Styremedlem (vara)	Sverre Tyldum	–
Styremedlem (vara)	Bjørn Moastuen	–
Styremedlem (vara)	Jimmy Aas	–
Styremedlem (vara)	Inger Elisabeth Ødegård	–
Styremedlem (ansatt repr)	Ronny Aunan	117
Styremedlem (ansatt repr)	Ken Ove Sletthaug	175
Styremedlem (ansatt repr)	Kenneth Johansen	175
Styremedlem (ansatt repr)	Tove Berit Berg	175
Styremedlem (ansatt repr)	Erlend Rønning	175
Styremedlem (ansatt repr vara)	Irene Åstveit	50
Sum honorarer		**3 816**

Årsmøte		Godtgjørelse fra Nortura SA
Ordfører	Håvard Ringnes	122
Varaordfører	Kirsten Helen Myren	27
Sum honorarer		**149**

Fratrått 2019		Godtgjørelse fra Nortura SA
Nestleder styret	Per Heringstad	175
Styremedlem	Jon Lilleslett	117
Styremedlem ansatt rep.	Viggo Sennesvik	58
Vararepresentant	Sigmund Rangen	24
Vararepresentant	Endre Østbø	122
Vararepresentant	Hanne Guåker	44
Leder kontrollkomitè	Odd Gunnar Mosen	44
Sum honorarer		**584**

Kontrollkomite i Nortura SA		Godtgjørelse fra Nortura SA
Leder	Ole Martin Fjeldberg	77
Medlem	Liv-Julie Wågan	70
Medlem	Jon Egil Grøtvedt	31
Sum honorarer		**178**

Honorar til styret, årsmøte og kontrollkomite	**4 727**

Fast godtgjørelse i Nortura SA			
Styreleder	500	Styrets nestleder	250
Styremedlemmer Nortura SA	175	1. varamedlem	50
Ordfører	75	Varaordfører	15
Leder av kontrollkomite	50	Kontrollkomitemed.	40

Det er for styreleder inngått avtale om kompensasjon av husleie for leilighet i Oslo.
Avtalen erstatter ordinær dekning av overnatting. Total dekning for 2019 har vært 168 tusen kr.

Alle medlemstillitsvalgte har fraværsgodtgjørelse. Kretsledere honoreres med fraværsgodtgjørelse for de oppdrag de gjør for organisasjonen.

Fraværsgodtgjørelse Kr 2 400,- for fravær over 6 timer inkl reisetid
Kr 1 200,- for fravær under 6 timer inkl reisetid

NOTE 6: HONORAR TIL REVISJON

	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Lovpålagt revisjon	3 461	3 016	1 745	1 461
Andre attestasjonstjenester	289	168	258	114
Skatterådgivining	3	211	0	7
Andre tjenester	1514	283	1405	81
Sum	**5 267**	**3 678**	**3 408**	**1 663**

Alle beløp er eksklusiv merverdiavgift

Honorar for attestasjonstjenester gjelder hovedsakelig mot Landbruksdirektoratet og andre tilskudd.

NOTE 7: PENSJONER

Nortura er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenestepensjon. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene i denne loven.

Nortura har innskuddspensjon for alle ansatte, både faste og midlertidige, fra fylte 20 år og som jobber minst 20 % stilling i løpet av et kalenderår. Innskuddspensjonen gjelder både alders- og uførepensjon.

Den ytelsesbaserte pensjonsordningen opphørte fra 31.12.2016 og det ble utstedt fripolise for de rettigheter den enkelte hadde opptjent. Fripolisene forvaltes i Nortura Konsernpensjonskasse. Siden Nortura ikke har noen pensjonsforpliktelser til pensjonskassen og Nortura heller ikke i vesentlig grad er eksponert for aktuarmessig risiko eller investeringsrisiko knyttet til fripolisene, presenteres eierforholdet som "Innskudd i pensjonskasse" på egen regnskapslinje under finansielle anleggsmidler. Posten vurderes til anskaffelseskost og nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke er forbigående. Bidrag fra Nortura til pensjonskassen inngår i anskaffelseskost. Årets bidrag har vært på 0 mill. kr (60 mill. kr i 2018).

Pensjonsforpliktelser pr 31.12.19 (sikret) på ytelsesordning gjelder datterselskapet Norsk Protein AS, og gjelder bare pensjonister.

AFP-ordningen er en ytelsesbasert flerforetaksordning, Selskapene innen avtaleområdet LO - NHO har en reell økonomisk forpliktelse som følge av avtalen om ny AFP-ordning. Det foreligger imidlertid ikke tilstrekkelig informasjon til å muliggjøre innregning av forpliktelse i årsregnskapet. Dette medfører at ingen forpliktelse for ny AFP-ordning er balanseført.

I tillegg er det individuelle pensjoner som er nærmere beskrevet i note 5. Disse presenteres som usikrede ordninger.

Morselskap

Ordningene omfatter 31.12:	Ansatte 2019	Ansatte 2018	Pensjonister 2019	Pensjonister 2018
Innskuddsbasert pensjon inkl. AFP	4 905	5 089	-	-
Indivduelle ordninger	19	17	-	-

Konsern

Ordningene omfatter 31.12:	Ansatte 2019	Ansatte 2018	Pensjonister 2019	Pensjonister 2018
Innskuddsbasert pensjon inkl. AFP	5 694	5 823	-	-
Indivduelle ordninger	19	17	-	-
Andre ytelsesordninger	-	-	16	16

Balanseført verdi innskudd i pensjonskasse pr 31.12.	Konsern 2019	Konsern 2018
Innskudd i pensjonskasse	530 550	530 550

Årets pensjonskostnad	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	1 439	0	1 039	0
Innbetalt premie	0	6 327	0	6 327
Rentekostnad	252	-316	0	0
Forventet avkastning på pensjonsmidlene	-296	-259	0	0
Resultatført nettomidler ved planendring	0	1 076	0	1 076
Administrasjonskostnader	47	46	0	0
Årets pensjonskostnad ytelsesordning	**1 442**	**6 874**	**1 039**	**7 403**

Kostnadsført premie innskuddsordninger	**170 499**	**191 539**	**145 504**	**165 998**
Andre pensjonskostnader, herunder AFP premie	**48 383**	**45 403**	**42 242**	**40 353**
Total pensjonskostnad	**220 323**	**243 816**	**188 785**	**213 754**

Arbeidsgiveravgift for innskuddsordninger og AFP-premie er ikke inkludert i tallene ovenfor.

PENSJONSFORPLIKTELSER OG PENSJONSMIDLER MORSELSKAP

Endring brutto pensjonsforpliktelse	2019			2018		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	0	54 206	54 206	140 812	54 755	195 567
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	0	0	0	-140 812	0	-140 812
Kostnad ved inneværende periodes pensjonsopptjening	0	1 039	1 039	0	-549	-549
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	**0**	**55 245**	**55 245**	**0**	**54 206**	**54 206**

Endringer brutto pensjonsmidler	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	0	0	0	141 888	0	141 888
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	0	0	0	-148 215	0	-148 215
Reklassifisering av garantikonto pensjoner *)	0	7 116	7 116	0	0	0
Premieinnbetalinger	0	0	0	6 327	0	6 327
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	**0**	**7 116**	**7 116**	**0**	**0**	**0**

Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12. Pensjonsforpliktelse (+)/ Pensjonsmidler (-)	**0**	**48 129**	**48 129**	**0**	**54 206**	**54 206**

PENSJONSFORPLIKTELSER OG PENSJONSMIDLER

KONSERN

Endring brutto pensjonsforpliktelse	2019			2018		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse 1.1.	9 843	54 206	64 049	151 040	54 755	205 795
Tilgang og avgang samt omdanning til fripolise	0	0	0	-140 812	0	-140 812
Kostnad ved inneværende periodes pensjonsopptjening	0	1 439	1 439	0	-549	-549
Rentekostnad	252	0	252	233	0	233
AGA av innbetaling pensjonsmidler	-59	0	-59	-45	0	-45
Aktuariell gevinster og tap	1 067	0	1 067	136	0	136
Utbetaling pensjon	-767	0	-767	-709	0	-709
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12	**10 336**	**55 645**	**65 981**	**9 843**	**54 206**	**64 049**

Endringer brutto pensjonsmidler	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1	11 585	0	11 585	153 370	0	153 370
Oppkjøp og salg samt omdanning til fripolise	0	0	0	-148 215	0	-148 215
Reklassifisering av garantikonto pensjoner *)	0	7 116	7 116	0	0	0
Aktuariell gevinster og tap	28	0	28	276	0	276
Faktisk avkastning på pensjonsmidler	249	0	249	213	0	213
Premieinnbetalinger	423	0	423	6 650	0	6 650
Utbetaling pensjon	-767	0	-767	-709	0	-709
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12	**11 518**	**7 116**	**18 634**	**11 585**	**0**	**11 585**

Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12. Pensjonsforpliktelse (+)/ Pensjonsmidler (-)	**-1 182**	**48 529**	**47 347**	**-1 742**	**54 206**	**52 464**

*) Garantikonto pensjoner knyttet til individuelle pensjonsforpliktelser er tidligere presentert som andre langsiktig fordringer.

Endringer i forpliktelsen	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 1.1	52 464	52 425	54 206	53 679
Resultatført pensjonskostnad	1 443	6 874	1 039	6 854
Reklassifisering av garantikonto pensjoner *)	-7 116	0	-7 116	0
Premiebetalinger	-482	-6 695	0	-6 327
Estimatavvik	1 038	-140	0	0
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12. Pensjonsforpliktelse (+)/ Pensjonsmidler (-)	**47 347**	**52 464**	**48 129**	**54 206**

Balanseførte pensjonsmidler etter IAS 19	**1 182**	**1 742**	**0**	**0**
Balanseført pensjonsforpliktelse	**48 529**	**54 206**	**48 129**	**54 206**

Ved beregning av pensjonskostnad og pensjonsforpliktelse er følgende forutsetninger lagt til grunn i konsernet og morselskap

	2019	2018
Diskonteringsrente	2,30 %	2,60 %
Avkastning på pensjonsmidler	2,30 %	2,60 %
Lønnsvekst	2,25 %	2,50 %
Pensjonsregulering	0,00 %	0,00 %
Regulering av folketrygdens grunnbeløp	2,00 %	2,50 %

NOTE 8: VARIGE DRIFTSMIDLER

Morselskap	Bygninger og Tomt	Maskiner	Drifts-løsøre	Sum 2019	Sum 2018
Anskaffelseskost 01.01.	4 563 857	2 498 487	1 113 512	8 175 856	8 074 651
+ Tilgang i året	19 557	68 683	32 181	120 421	121 016
- Avgang i året	-1 069	-12 035	-5 193	-18 297	-19 810
Anskaffelseskost 31.12	**4 582 345**	**2 555 135**	**1 140 500**	**8 277 980**	**8 175 856**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-2 899 692**	**-2 167 610**	**-797 101**	**-5 864 402**	**-5 497 819**
Bokført verdi 31.12	**1 682 653**	**387 525**	**343 399**	**2 413 578**	**2 678 037**
Årets avskrivning	172 082	112 557	88 885	373 525	388 139
Årets nedskrivning	0	6 385	13	6 398	0
Årets avskriving og nedskrivning	**172 082**	**118 942**	**88 898**	**379 923**	**388 139**
Økonomisk levetid (tomt avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler	**4 857**	**-2 864**	**1 139**	**3 131**	**1 436**
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler		3 795	35 423	39 218	35 623

Konsern	Bygninger og Tomt	Maskiner	Drifts-løsøre	Sum 2019	Sum 2018
Anskaffelseskost 01.01.	5 516 726	3 519 929	1 377 972	10 414 627	10 245 199
+ Tilgang i året	28 208	150 456	41 276	219 940	189 324
- Avgang i året	-1 069	-15 460	-5 193	-21 722	-21 429
Anskaffelseskost 31.12	**5 543 865**	**3 654 925**	**1 414 055**	**10 612 845**	**10 413 093**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-3 375 901**	**-3 008 068**	**-1 049 015**	**-7 432 984**	**-6 962 786**
Bokført verdi 31.12	**2 167 963**	**646 858**	**365 040**	**3 179 861**	**3 450 307**
Årets avskrivning	216 221	166 106	96 044	478 370	493 822
Årets nedskrivning	0	6 385	4 046	10 431	0
Årets avskrivning og nedskrivning	**216 221**	**172 491**	**100 089**	**488 801**	**493 822**
Økonomisk levetid (tomt avskrives ikke)	10-40 år	5-10 år	3-10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær	lineær		
Regnskapsmessig gevinst/tap (-) solgte driftsmidler	**4 857**	**-2 864**	**1 139**	**3 131**	**1 244**
Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler		4 830	38 549	43 379	38 091

NOTE 9: IMMATERIELLE EIENDELER

Morselskap	System og rettigheter	Sum 2019	Sum 2018
Anskaffelseskost 01.01.	654 404	654 404	421 487
+ Tilgang i året	175 301	175 301	233 726
- Avgang i året	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12	**829 705**	**829 705**	**655 213**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-66 881**	**-66 881**	**-30 860**
Bokført verdi 31.12	**762 825**	**762 825**	**624 353**
Årets avskrivning	14 631	14 631	15 058
Årets nedskrivning	21 390	21 390	0
Årets avskrivning og nedskrivning	**36 021**	**36 021**	**15 058**
Økonomisk levetid	5 -10 år		
Avskrivningsplan	lineær		

Tilgang på systemer og rettigheter er i hovedsak knyttet til utvikling og implementering av nytt ERP-system. Det er kun for de fasene av nytt ERP-system som er satt fullstendig i drift at det er påbegynt avskrivninger.

Immaterielle eiendeler hvor det foreligger indikasjoner på verdifall er vurdert for nedskrivningsbehov. Nedskrivning til gjenvinnbart beløp er gjennomført som følge av vedtak om avslutning av prosjekter, prosjekter som er blitt mindre lønnsomme enn forutsatt eller omleggelse av driften.

Konsern	System og rettigheter	Goodwill	Sum 2019	Sum 2018
Anskaffelseskost 01.01.	690 158	341 015	1 031 173	794 305
+ Tilgang i året	177 418	0	177 418	237 678
- Avgang i året	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12	**867 576**	**341 015**	**1 208 591**	**1 031 983**
Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12.	**-93 822**	**-225 234**	**-319 056**	**-254 092**
Bokført verdi 31.12	**773 754**	**115 781**	**889 536**	**777 891**
Årets avskrivning	18 412	25 176	43 588	46 691
Årets nedskrivning	21 390	0	21 390	0
Årets avskrivning og nedskrivning	**39 802**	**25 176**	**64 978**	**46 691**
Økonomisk levetid	5 -10 år	5 -10 år		
Avskrivningsplan	lineær	lineær		

Goodwill knytter seg til :	2019	2018
Haworth Holdings Ltd	-	1 210
Prima Slakt AS	115 780	139 735
Sum goodwill	**115 780**	**140 945**

Goodwill fra oppkjøpet i Prima Slakt AS fra 2014 avskrives over 10 år basert på forventede synergier fra oppkjøpet.

NOTE 10: AVSETNING FOR FORPLIKTELSE

Forsikringsordning
Nortura SA har en forpliktelse for ansatte som blant annet består av uførekapital. I en periode frem til 30.06.2016 har Nortura vært selvassurandør. Avsetningen er basert på meldte skader pr 31.12.2019 for perioden frem til 30.06.2016. Dessuten er det avsatt for skader som har skjedd frem til 31.12.2019 som ikke er meldt, basert på erfaringer fra tidligere forsikringsordning. Fra 01.07.2016 er det inngått en vanlig forsikringsordning der Nortura innbetaler en premie og forsikringsselskapet bærer risikoen.

Omstillingsordninger
Konsernet har omstillingsordningen "gavepensjon", som tilbys ansatte som er overtallige, i omstilling eller er uføre. Ordningen innebærer at den enkelte medarbeider ytes en kompensasjon mot å fratre sin stilling i selskapet tidligere enn normal pensjonsalder, som del av omstillingsprosesser og nedbemanningsløp i Nortura. Medarbeidere som tilfredsstiller vilkårene for fullt opptjent alderspensjon med AFP-tillegg fra fylte 62 år, kan motta tilbud om en årlig økonomisk støtte i form av gavepensjon, samt en kompensasjon for manglende opptjening i kollektiv pensjonsordning gjennom kompensasjonsperioden. Nye inngåtte avtaler i 2019 er avsatt fullt ut pr 31.12.19. Avsetningen er neddiskontert med en diskonteringsrente på 5 % siden den har et langsiktig løp. Diskonteringsrenten er før skatt som reflekterer markedets prissetting av tidsverdien av penger og forpliktelsens særlige risiko.

	Konsern 31.12.2019	Konsern 31.12.2018	Morselskap 31.12.2019	Morselskap 31.12.2018
Forsikringsordning	30 334	61 188	30 334	61 188
Gavepensjon	134 099	128 767	134 099	128 767
Garantiavsetning	1 740	0	0	0
Avsetning for forpliktelse	**166 174**	**189 955**	**164 434**	**189 955**

NOTE 11: INVESTERING I DATTERSELSKAP PR 31.12

	Forretnings-kontor	Eier-/ stemme-andel	Egenkapital i selskapet pr 31.12.2019	Andel av egenkapitalen i selskapet 31.12.2019	Bokført verdi 31.12.2019	Resultat før skatt 2019	Resultat før skatt 2018	Langsiktig lån 31.12.2019
Animalia AS	Oslo	66,0 %	8 429	5 563	3 982	1 142	2 038	-
Curtis Wool Direct Holdings Ltd	Bingley, UK	87,5 %	218 836	191 482	101 061	21 776	30 914	96 248
Det Nye Kjøkken AS	Asker	67,4 %	-	-	-	-4 490	-1 591	-
Fjordkjøkken AS	Hå	56,5 %	137 003	77 407	14 700	28 278	28 634	-
Hå Rugeri AS	Hå	51,0 %	16 051	8 186	28 050	14 457	11 118	10 000
Jærinvest AS	Oslo	100,0 %	738	738	1 500	-27	-28	3 000
Karasjok Slakteeiendom AS	Karasjok	66,0 %	2 973	1 962	660	288	190	2 000
Krokas AS	Oslo	100,0 %	95	95	100	66	-68	-
Kviamarka Eiendom AS	Oslo	100,0 %	25 881	25 881	95 141	8 816	8 404	42 000
Matiq AS	Trondheim	100,0 %	10 066	10 066	8 000	4 158	10 352	-
Norfersk AS	Eidsberg	100,0 %	60 271	60 271	180 005	14 207	1 433	40 000
Noridane Consult A/S	København, DK	35,0 %	1 859	651	699	-121	0	0
Noridane Foods AS	Oslo	65,0 %	53 118	34 527	5 197	18 168	9 952	39 765
Norilia AS	Oslo	100,0 %	15 497	15 497	55 477	-1 275	10 969	75 000
Norsk Duroc AS	Hamar	70,0 %	1 083	758	350	-83	847	-
Norsk Dyremat AS	Hå	100,0 %	30 573	30 573	45 899	11 355	8 798	-
Norsk Protein AS	Hamar	67,0 %	105 088	70 409	43 688	39 537	24 380	6 000
Optiegg AS	Oslo	100,0 %	-	-	-	-	-	-
Prima Slakt AS	Hå	100,0 %	15 990	15 990	276 134	18 705	16 731	13 000
Scandinavian Poultry Research AS	Våler	51,0 %	2 011	1 026	510	36	-114	-
Telespor AS	Tromsø	79,18%/79,84%	2 565	2 031	3 422	-7 101	187	9 189
Sum investeringer i datterselskap hos morselskapet			**708 128**	**553 113**	**864 575**	**167 894**	**163 147**	**336 202**
Selskap eiet via datterselskap								
Noridane Food A/S	København, DK	100,0 %	73 320	73 320	12 355	-16 681	14 471	19 803
Noridane Consult A/S	København, DK	35,0 %	1 859	651	693	-121	-	-
Scapo Hides AB	Skjeberg, Norge	100,0 %	1 185	1 185	4 329	747	33	-
Sum investeringer i datterselskap hos datterselskap			**76 364**	**75 156**	**17 377**	**-16 055**	**14 504**	**19 803**
Sum investeringer og langsiktig lån			**784 492**	**628 268**	**881 952**	**151 839**	**177 651**	**356 005**

For aksjer i Norfersk AS er kostprisen på 205 mill. kr, nedskrevet med 25 mill. kr tidligere år.
For aksjer i Scapo Hides AB er kostprisen 9,7 mill. kr nedskrevet med 6,3 mill. kr i tidligere år.
For aksjer i Jærinvest AS er kostprisen 21,2 mill. kr nedskrevet med 19,7 mill. kr i tidligere år.
Investeringen i datterselskapet Det Nye Kjøkken AS gikk konkurs 17. desember 2019, og er utelatt fra konsolideringen fra det tidspunkt. Tap ved avgang datter inngår i andre driftskostnader med 8 mill kr.
Investeringen i Optiegg AS har endret kontrollkategori til felleskontrollert virksomhet i løpet av 2019 og har skiftet navn til Notra AS.
Noridane Consult A/S er stiftet i løpet av 2019. Selskapet eies 35 % av Nortura SA og 35 % av Noridane Foods A/S, og innregnes derfor som et datterselskap siden konsernet har samlet kontroll.

NOTE 12: SPESIFISERING AV TILKNYTTEDE SELSKAP I MORSELSKAP OG KONSERN

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden i morselskapet	Forretningskontor	Eierandel/ stemmeandel	Kostpris 31.12.19	Bokført verdi 31.12.18	Tilgang/avgang i året	Resultatandel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.19
Agrikjøp AS	Oslo	26,1 %	1 151	4 349	0	1 031	-1 504	3 876
Art-Nor AS	Finnsnes	34,2 %	225	2 026	0	406	0	2 432
Bondevennen SA	Stavanger	33,3 %	1 079	2 354	0	331	-200	2 485
Borg Systemvask AS	Sarpsborg	40,0 %	200	2 006	0	2 217	-2 380	1 843
Bunes fryselager AS	Bunes	37,0 %	165	120	0	212	0	332
Fjordland AS	Oslo	38,9 %	8 160	59 414	0	30 091	-18 018	71 487
Gårdsand AS	Re	20,0 %	100	4 339	0	1 698	-500	5 537
Hå Kylling AS	Nærbø	50,0 %	3 006	6 381	0	-281	-1 446	4 654
Longvamør AS	Ålesund	34,0 %	204	409	0	293	0	702
Malvik Vask og Terminal AS	Malvik	33,3 %	3 000	5 567	0	788	0	6 355
Meråker Kjøtt AS	Meråker	50,0 %	3 504	13 276	0	-1 375	0	11 901
Norpri AS	Hå	49,0 %	58 786	59 623	0	3 857	-980	62 500
Norsvin International Holding AS	Hamar	25,0 %	15 168	9 533	13 288	-672	0	22 149
Notra AS	Hommelvik	50,0 %	2 026	0	2 026	-585	0	1 441
Nærbø Kyllingslakt AS	Nærbø	50,0 %	6 150	4 786	0	46	0	4 832
Skala AS	Oslo	50,0 %	6 421	41 739	0	4 124	0	45 863
Svindland AS	Flekkefjord	32,5 %	2 332	13 916	0	2 874	-325	16 465
Tun Media AS	Oslo	22,6 %	12 901	14 948	0	2 238	0	17 186
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos morselskapet			**124 578**	**244 738**	**15 314**	**47 423**	**-25 353**	**282 042**

Investeringer med vesentlig goodwill som avskrives over 10 år: Norpri AS	
EK på anskaffelsestidspunkt	8 828
Goodwill ved kjøp	49 958
Akk. Avskriving Goodwill	25 811

Tilknyttede selskap bokført etter egenkapitalmetoden hos datterselskaper	Forretningskontor	Eierandel	Kostpris 31.12.19	Bokført verdi 31.12.18	Tilgang/avgang i året	Resultatandel	Utbytte/andre endringer	Bokført verdi 31.12.19
Bioco AS	Oslo	52,5 %	1 400	10 671	0	-10 450	0	221
Miljøfor Norge AS	Ingeberg	38,1 %	1 403	7 885	0	640	-1 143	7 382
Norskinn AS	Horten	35,7 %	200	215	0	41	-36	220
Sum investeringer i tilknyttede selskap hos datterselskap			3 003	18 771	0	-9 770	-1 179	7 823

Sum investeringer i tilknyttede selskap i konsernet	**127 581**	**263 510**	**15 314**	**37 653**	**-26 532**	**289 866**

Det er foretatt en korrigering av tidligere års feil i bokført verdi av investeringen i Norsvin Internation Holding AS med 13,3 mill. kr. Motpost er annen egenkapital.

NOTE 13: ANDRE AKSJER OG ANDELER KLASSIFISERT SOM ANLEGGSMIDLER

Investeringer i aksjer og andeler	Bokført verdi 31.12.19
Diverse aksjer og andeler hos morselskapet	1 178
Diverse aksjer og andeler hos datterselskap	5 161
Sum investeringer i aksjer og andeler hos morselskapet	**6 339**

Anleggsaksjer og andeler med eierandel mellom 20% og 50% er vurdert som investering i aksjer og andeler når Nortura ikke har betydelig innflytelse. Disse balanseføres til anskaffelseskost. Investeringen i Witvlei Meat LTD er overdradd til en ekstern part i løpet av 2019.

NOTE 14: FORDRINGER OG GJELD

Fordringer med forfall senere enn ett år	Konsern 31.12.19	Konsern 31.12.18	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Andre langsiktige fordringer	38 690	48 334	37 146	45 794
Lån til tilknyttet selskap	12 527	3 759	2 527	1 259
Lån til foretak i samme konsern	0	0	356 005	366 029
Sum fordringer	**51 217**	**52 093**	**395 678**	**413 082**

Gjeld med forfall senere enn fem år				
Gjeld til kredittinstitusjoner	524 362	826 646	514 162	815 246
Annen langsiktig gjeld	5 340	5 808	5 340	5 808
Sum gjeld	**529 702**	**832 454**	**519 502**	**821 054**

Mellomværende med foretak i samme konsern	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Kundefordringer	50 652	33 730
Andre kortsiktige fordringer	102 971	118 731
Lån til foretak i samme konsern	356 005	366 029
Sum fordringer	**509 628**	**518 490**

Mellomværende med foretak i samme konsern		
Leverandørgjeld	34 450	28 344
Annen kortsiktig gjeld	200	11 018
Sum gjeld	**34 650**	**39 362**

Mellomværende med tilknyttede foretak	Konsern 31.12.19	Konsern 31.12.18	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Kundefordringer	51 932	35145	17007	15159
Lån til tilknyttede selskap	12 527	3 759	2 527	1 259
Sum fordringer	**64 459**	**38 904**	**19 534**	**16 418**

Mellomværende med tilknyttede foretak				
Leverandørgjeld	28 200	21 555	26 246	20 211
Sum gjeld	**28 200**	**21 555**	**26 246**	**20 211**

NOTE 15: PANTSTILLELSE, GARANTIANSVAR OG LANGSIKTIGE FINANSIELLE FORPLIKTELSER

Bankgarantier stillet på vegne av Nortura SA eller konsernselskap i favør av tredjepart	Konsern 31.12.19	Konsern 31.12.18	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Garantiansvar i favør av Witvlei Meat, Namibia	0	16 017	0	16 017
Garantiansvar i favør av Oslo Kemnerkontor (skattetrekk)	130 600	130 600	130 600	130 600
Garantiansvar i favør av Hamar Kemnerkontor (skattetrekk)	2 500	2 500	2 500	2 500
Garantiansvar i favør av Jæren Kemnerkontor (skattetrekk)	950	4 800	950	4 800
Garantiansvar i favør av Eidsberg Kemnerkontor (skattetrekk)	3 500	3 500	3 500	3 500
Garantiansvar i favør av Trondheim Kemnerkontor (skattetrekk)	5 500	5 500	5 500	5 500
Garantiansvar i favør av Oslo Kommune, Næringsetaten	3 374	3 374	3 374	3 374
Garantiansvar i favør av Hå Kemnerkontor (skattetrekk)	3 850	0	3 850	0
Garantiansvar i favør av NT Pensjon AS	32 000	28 000	32 000	28 000
Garantiansvar i favør av Økern Torvei 13 AS	1 153	0	1 153	0
Sum bankgarantier	**183 427**	**194 291**	**183 427**	**194 291**

Garantier og kausjoner stillet av Nortura SA	Konsern 31.12.19	Konsern 31.12.18	Morselskap 31.12.19	Morselskap 31.12.18
Garantiansvar i favør av DNB vedr lån Fjordkjøkken AS	16 200	17 400	16 200	17 400
Garantiansvar i favør av Danske Bank A/S vedr valutalinje Noridane Consult A/S	6 601	0	6 601	0
Garantiansvar i favør av Nordea Bank Abp vedr valutalinje Noridane A/S	10 000	0	10 000	0
Garantiansvar i favør av Gylling Teknikk AS vedr innkjøp Telespor AS	2 171	0	2 171	0
Garantiansvar i favør av B.W. Randem vedr leie av leilighet Bioco AS	26	26	26	0
Sum garantier og kausjoner stillet av Nortura	**34 997**	**17 426**	**34 997**	**17 400**

Nortura konsern har ingen pantsatte eiendeler.

Nortura har garantiforpliktelser i forbindelse med driftskredittordningen i landbruket . Beregnet garantiansvar ved utløpet av 2018 var 876 mill kr (i 2017 867 mill kr), og garantiansvar basert på saldo 31.12.2018 var 457 mill kr (i fjor 406 mill) kr. Tallene for 2019 er ved avleggelsen av regnskapet ikke klar.

Konsernets andel av tap på driftskredittordningen har vært som følger (tall i tusen):

Årstall	2018	2017	2 016	2 015	2 014
Andel av tap	576	361	713	513	1 133

NOTE 16: FINANSIELL RISIKO OG FINANSIERING

Konsernets virksomhet er utsatt for renterisiko, kredittrisiko, råvarerisiko og valutarisiko, og styrer mot å ha en akseptabel risikoeksponering innenfor disse områdene. Rentebærende gjeld er i hovedsak knyttet til flytende interbankrente, og er eksponert for endringer i kortsiktig rentenivå. Obligasjonslån med fast rente er for det meste omgjort til flytende renteeksponering ved rentebytteavtaler ("swaps").

Rentesikringspolicyen er å sikre ca. 50 % av rentebærende gjeld mot rentesvingninger, med gjennomsnittlig rentebindingstid på tre til seks år. Ved årsskiftet var 1 400 mill. kr knyttet til det langsiktige rentenivået gjennom rentebytteavtaler ("swaps"), med løpetid fra ett til 13 år. I tillegg var 105,8 mill. kr sikret ved fastrentelån hos Innovasjon Norge, med rentebinding i seks år.

Innfrielse av samtlige rentesikringsinstrumenter pr. 31.12.19 ville gi et tap på 44,8 mill. kr. Markedsverdien på rentebytteavtaler med formål å gjøre lån med flyttende rente om til fast rente for selskapet var pr. 31.12.2019 negativ med 71,1 mill. kr. Markedsverdien på rentebytteavtaler med formål å gjøre obligasjoner med fast rente til obligasjonseier om til flytende rente for selskapet er positiv med 26,3 mill. kr.

Nortura-konsernets viktigste kunder er grossister og enkeltkunder innenfor alle kundesegmenter. Betalingsevnen vurderes å være god, noe som er synliggjort gjennom svært begrensende tap gjennom flere år. Risiko for tap mot dagligvarekunder som følge av betalingsmislighold er sikret ved at fordringer selges til DNB Bank under inngått avtale om fordringskreditt.

Konsernet er eksponert mot valutasvingninger knyttet til internasjonal handel, virksomhet i England, Danmark og Sverige, samt innkjøp med oppgjør i utenlandsk valuta. Konsernet sikrer vesentlige valutaeksponeringer på balansen som følge av investeringer i utenlandske datterselskaper, ved å låne gjennom en valutaswap i GBP og med en rente- og valutaswap ("basis-swap") i DKK. I tillegg sikres vesentlige kontantstrømmer i utenlandsk valuta, som vurderes å ikke kunne avlastes i sluttmarkeder, gjennom sikringsforretninger, primært forwardkontrakter og opsjoner. Ved årsskiftet hadde Nortura og datterselskaper inngått opsjonskontrakter for salg av euro på totalt 24 mill. EUR med forfall i 2020, 2021 og 2022. Markedsverdien på disse transaksjonene var pr. 31.12.2019 negativ med 2,1 mill. kr.

Langsiktig finansiering:
Nortura finansierer seg ved opptak av lån i verdipapiriserte lånemarkeder ved obligasjons- og sertifikatlån, lån hos banker og finansieringsforetak, innskudd fra medlemmer og ansatte, og kassekreditt. Oversikt over morselskapets og konsernets innlån er gjengitt under:

LANGSIKTIGE LÅN

Subordinert gjeld	ISIN	Renter	Løpetid	Utestående	Egen beholdning	Netto utestående	Virkelig verdi	Avdrag-sprofil
Hybrid Olbligasjonslån	NO 001 0822893	Nibor +4,25%	2018/2078	500 000	-	500 000	510 000	Ingen
Sum subordinert gjeld				**500 000**		**500 000**	**510 000**	

Verdipapirisert gjeld	ISIN	Renter	Løpetid	Utestående	Egen beholdning	Netto utestående	Virkelig verdi	Avdrags-profil
Obligasjonslån	NO 001 0709678	Fast 3,98%	2014/2021	400 000	-	400 000	405 800	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0709686	Fast 4,36%	2014/2024	225 000	-	225 000	231 413	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0778236	Nibor +1,20%	2016/2022	500 000	-	500 000	499 500	Ingen
Obligasjonslån	NO 001 0790363	Nibor +1,15%	2017/2023	500 000	-	500 000	493 500	Ingen
Sum obligasjonslån				**1 625 000**		**1 625 000**	**1 630 213**	

Kortsiktig verdipapirisert gjeld	ISIN	Renter	Løpetid	Utestående	Egen beholdning	Netto utestående	Virkelig verdi	Avdrag-sprofil
Sertifikatlån	NO 001 0744600	Nibor +1,05%	2015/2020	513 000	-	513 000	513 923	Ingen
Sum kortsiktig verdipapirisert gjeld				**513 000**		**513 000**	**513 923**	

ANDRE LANGSIKTIGE LÅN

Trukne lån i norske kroner	Tatt opp	Forfall	Utestående		Langsiktig lån	Avdragsprofil
Innovasjon Norge	29.01.2010	01.02.2025	45 833		45 833	Lineært fra år tre
Innovasjon Norge	14.12.2012	10.12.2025	60 000		60 000	Lineært fra år tre
Nordiske Investeringsbanken	31.08.2011	31.08.2021	140 000		140 000	Lineært fra år seks
Nordiske Investeringsbanken	22.12.2014	22.12.2024	220 000		220 000	Lineært fra år tre
Sum andre langsiktige banklån			**465 833**		**465 833**	

Sum gjeld til kredittinstitusjoner	**3 103 833**

Annen langsiktig gjeld - rentebærende andel	19 200

Sum langsiktige rentebærende lån og -forpliktelser	**3 123 033**

Kortsiktig gjeld	Netto utestående
Rentebærende innskudd fra medlemmer og ansatte	196 843
Sum kortsiktig rentebærende gjeld	**196 843**

Totale rentebærende gjeld i Nortura SA	**3 319 876**

Konsernekstern rentebærende gjeld i morselskap og konsern	Netto utestående
Nortura SA	3 300 676
Datterselskaper	19 200
Sum rentebærende gjeld i konsernet	**3 319 876**

Nortura har tatt opp fem obligasjonslån, tre med rammer på 750 mill. kr, ett med ramme 600 mill. kr. og ett med ramme på 500 mill. kr. I tillegg har Nortura tatt opp et subordinert lån med ramme på 500 mill. kr. i 2019. Obligasjonslånene er notert på Nordic ABM (Alternative Bond Market). På denne markedsplassen er det ikke plikt å avlegge regnskap etter IFRS-standard. Eventuell beholdning av egne obligasjoner som planlegges holdt til forfall nettoføres mot gjelden. Obligasjonslån med gjenværende løpetid kortere enn ett år anses å inngå i sertifikatlånporteføljen. Obligasjonslånene har finansielle covenants basert på minimumskrav til egenkapitalandel.

Løpende likviditetsbehov i morselskapet finansieres normalt delvis ved sertifikatlån med løpetid 3 til 12 måneder. For å eliminere refinansieringsrisikoen ved kortsiktige innlån, samt dekke likviditetsbehov i utenlandsk valuta, er det etablert syndikert trekkrammer med DNB Bank, Danske Bank og Nordea Bank. Disse har gjenværende løpetid på ca. to år (700 mill. kr.) og ca. fire år (500 mill. kr.). Nortura kan trekke i norske kroner, engelske pund, danske kroner og Euro.

Frie likvider i morselskap og konsern	
Nortura SA konsernkontoordning	738 706
Datterselskaper	27 651
Sum frie likvider i konsern	**766 358**

Netto rentebærende gjeld i konsern	**2 553 518**

Tilgjengelige lånerammer i morselskap og konsern

Langsiktige syndikerte lånerammer i NOK	Tatt opp	Forfall	Trukket	Tilgjengelig	Avdragsprofil
Transje med løpetid tre år fra signering	21.12.2018	21.12.2021		700 000	ingen
Transje med løpetid fem år fra signering	21.12.2018	21.12.2023		500 000	ingen
Sum utrukne, langsiktige syndikerte lånerammer i NOK				**1 200 000**	

Særskilt trekkfasilitet for finansiering av markedsreguleringslager	15.12.2019	15.12.2020	76 000	74 000	ingen
Flervaluta kassekredittrammer (denomiert/ omregnet til NOK)				510 000	
Sum utrukne, kortsiktige fasiliteter				**584 000**	

Sum ledige trekkrammer i Nortura SA	**1 784 000**

Kassekredittrammer datterselskaper	30 000
Sum ledige trekkrammer konsern	**1 814 000**

Med bakgrunn i sikring av refinansieringsrisiko i trekkrammene, er kortsiktige innlån, herunder sertifikatlån og obligasjonslån med gjenstående løpetid kortere enn ett år, klassifisert som langsiktig gjeld, så lenge trekkrammene overstiger utestående kortsiktige innlån. Lånerammer hos forretningsbanker og nedbetalingslån hos Innovasjon Norge og Nordiske Investeringsbanken har finansielle covenants basert på nøkkeltall for soliditet (EK-andel) og gjeldsbetjeningsevne (netto rentebærende gjeld/ driftsresultat før avskrivninger). Gjennomsnittlig rentesats for innlån i konsernet i 2019 var 4,26 %.

Kortsiktig finansiering morselskap og konsern
Det er etablert flervaluta konsernkontosystem i DNB Bank ASA for Nortura SA med kassekreditt på 450 mill. kr. og for Norsk Protein AS på 30 mill. kr., samt i Danske Bank A/S for Noridane Foods AS (N) og Noridane Food A/S (Danmark) med kassekreditt på 60 mill. kr. Morselskapet Nortura SA er i henhold til avtalene ansvarlig for datterselskapenes samlede trekkdisponering under disse rammene. De enkelte datterselskaper i konsernet er finansiert hovedsakelig ved lån fra morselskapet, mens lån fra eksterne motparter er begrenset til 19,2 mill. kr. Finansiering via morselskapet er delvis klassifisert som langsiktig gjeld i datterselskap og langsiktig lån til foretak i samme konsern i morselskapet. Det er etablert avtale med DNB om fordringskreditt (factoring) med en ramme på 1.290 MNOK og 95 MDKK for salg til flere av Norturas kunder. Pr. 31.12.2019 utgjorde solgte fakturaer under denne rammeavtalen 573 mill. kr.

NOTE 17: SKATT

Betalbar skatt	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Resultat før skattekostnad	109 585	25 555	63 182	-12 049
Permanente forskjeller ink. Konsernelimineringer	-63 372	42 979	-113 449	-38 447
Resultatandel tilknyttede selskap	-37 653	-79 742	-47 423	-78 753
Underskudd til fremføring	-7 188	93 810	-3 311	82 421
Endring midlertidige forskjeller	88 103	13 024	101 001	46 828
Grunnlag betalbar skatt (netto)	**89 475**	**95 626**	**0**	**0**

Skatt (22%/23%)	25 712	18 477	0	0
Formueskatt	5 000	5 000	5 000	5 000
Sum betalbar skatt	**30 712**	**23 477**	**5 000**	**5 000**
Andre konserneffekter	0	0	0	0
Sum betalbar skatt i balansen	**30 712**	**23 477**	**5 000**	**5 000**

Skattekostnad	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Årets betalbare skatt	30 712	23 477	5 000	5 000
Beregnet skatt av etterbetaling og skatt på poster ført mot egenkapital	1 291	9 934	1 292	9 934
For mye/for lite avsatt tidligere år	1 101	-1 230	1 101	-1 214
Utsatt skatt, netto endring og konserneffekter	-22 498	-7 791	-22 775	-19 092
Sum skattekostnad	**10 606**	**24 390**	**-15 382**	**-5 372**

Spesifikasjon av forskjeller	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Anleggsreserve driftsløsøre	-986 207	-747 831	-935 571	-710 439
Pensjonsmidler	2 330	1 742	0	0
Gevinst og tapskonto	340	-4 431	695	-3 988
Varelager	-57 545	-58 537	-47 811	-51 782
Leasing	275	202	0	0
Fordringsreserver	-6 313	-12 870	-6 000	-12 300
Regnskapsmessige avsetninger	-207 574	-236 456	-191 840	-207 264
Pensjonsforpliktelser	-48 528	-54 206	-48 129	-54 206
Andre forskjeller	230 550	230 550	230 550	230 550
Sum midlertidige tidsforskjeller	**-1 072 672**	**-881 837**	**-998 106**	**-809 429**

Underskudd til fremføring	-442 080	-519 415	-168 685	-259 916
Forskjell knyttet til rentebegrensingsregler	-8 085	-11 273	0	0
Andre forskjeller	86 049	98 730	1 135	1 093
Sum midlertidige forskjeller	**-1 436 788**	**-1 313 795**	**-1 165 656**	**-1 068 252**

Utsatt skattefordel (22%)	**316 093**	**289 035**	**256 444**	**235 015**

Vist i balansen	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Utsatt skattefordel	319 657	292 463	256 444	235 015
Utsatt skatteforpliktelse	3 564	3 429	0	0
Netto utsatt skattefordel og utsatt skatt	**316 093**	**289 035**	**256 444**	**235 015**

Utsatt skattefordel kan sannsynliggjøres gjennom fremtidig inntjening.

NOTE 18: EGENKAPITAL

Obligatorisk andelskapital som er sagt opp, blir overført til kortsiktig gjeld.
Frivillig andelskapital som er sagt opp, blir overført til langsiktig gjeld.
Årlig avsatte beløp innestående på medlemskapitalkonto kan tilbakebetales kontoinnehaver 7 år etter det året avsetningen fant sted, men endelig beslutning om utbetaling skjer på bakgrunn av vedtak på årsmøtet.

Egenkapitalen i morselskapet

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andelskapital	Annen egenkapital	Medlems-kapitalkonto	Etterbetalings-fond	Fond for vurde-ringsforskjeller	Sum
Egenkapital 31.12.18 hos morselskapet	227 966	264	1 862 830	520 149	228 985	127 382	2 967 576
Endring andelskapital	996						996
Utbetalt medlemskapitalkonto				-65 368			-65 368
Årets resultat			0		57 696	20 868	78 564
Andre endringer			-479				-479
Egenkapital 31.12.19 hos morselskapet	**228 962**	**264**	**1 862 350**	**454 781**	**286 682**	**148 250**	**2 981 289**

Det er ingen rente på medlemskapital i 2018 eller 2019.

Egenkapitalen i konsernet

Årets endringer i egenkapital	Obligatorisk andelskapital	Frivillig andels-kapital	Konsernets fond	Medlems-kapitalkonto	Etterbetalings-fond	Minoritets-interesser	Sum
Egenkapital 31.12.18 hos konsernet	227 966	264	1 928 680	520 149	228 985	162 268	3 068 312
Endring andelskapital	996						996
Utbetalt medlemskapitalkonto				-65 368			-65 368
Tilgang/avgang minioritet						1 504	1 504
Årets resultat			14 356		57 696	26 927	98 979
Minoritetens andel utbytte						-16 295	-16 295
Omregningsdifferanse og andre endringer			-3 461			800	-2 661
Egenkapital 31.12.19 hos konsernet	**228 962**	**264**	**1 939 575**	**454 781**	**286 682**	**175 204**	**3 085 466**

NOTE 19: OFFENTLIGE TILSKUDD

For Nortura Konsernet og Nortura SA er det mottatt statlige tilskudd i henhold til tabellen under.
Tilskuddene er ført etter bruttometoden. Tilskuddene inngår i Annen driftsinntekt jf note 3.

	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Innovasjon Norge	0	2 000	0	0
Norges Forskningsråd	14 648	14 141	14 648	14 141
Skattefunn	6 916	5 592	5 370	3 757
Statens landbruksforvaltning	4 365	8 003	4 365	8 003
Annet	1 241	0	0	0
Sum offentlige tilskudd	**27 170**	**29 736**	**24 383**	**25 901**

Forklaring:
Norges Forskningsråd: Tilskudd i hvert enkelt prosjekt i henhold til regelverk hos Norges Forskningsråd.
Statens landbruksforvaltning: Prisnedskrivingstilskudd for eggprodukter i henhold til dagens regelverk og Sodd tilskudd i henhold til dagens regelverk.
Tilskudd fra Innovasjon Norge inngår som en del av anskaffelskostnad for varige driftsmidler

NOTE 20: REGNSKAP FOR ANVENDELSE AV OMSETNINGSAVGIFTEN FOR MORSELSKAPET

Oversikt over disponerte midler

Mottatte midler	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Saldo midler til gode/-skyldig pr 01.01	-203 688	-148 582
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til reguleringsvirksomhet	217 185	163 269
Omsetningsavgiftsmidler mottatt til faglige tiltak	77 650	77 650
Sum mottatte midler	**91 147**	**92 337**

Forbrukte midler	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Faglige tiltak	77 769	59 099
Markedsregulering	83 650	195 708
Sum forbrukte midler	**161 419**	**254 808**

Midler til gode/skyldig	**70 272**	**162 470**

Mellomværende offentlige midler	Morselskap 2019	Morselskap 2018
Midler til gode/skyldig vedrørende markedsregulering og faglige tiltak	70 272	162 470
Til gode for trukne avgifter og tilskudd, samt korreksjoner mot tidligere perioder	6 738	195 206
Driftskredittlån	-374 000	-350 000
Mellomværende med Landbruksdirektoratet vedrørende markedsregulering pr 31.12.	**-296 990**	**7 676**

NOTE 21: TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTNER

Ytelser til ledende ansatte er omtalt i note 5, og mellomværende med konsernselskaper er omtalt i note 14. Nortura SA er et samvirkeforetak hvor andelseierne er leverandører til foretaket. I oppstillingen nedenfor tas transaksjoner med andelseierne ikke hensyn til.

Konsernets transaksjoner med nærstående parter

a) Salg av varer og tjenester	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
- Datterselskap	2 275 725	2 110 550	1 515 807	1 375 217
- Tilknyttede selskaper	817 378	778 020	336 213	302 354
Sum salg av varer og tjenester	**3 093 103**	**2 888 570**	**1 852 020**	**1 677 571**

b) Kjøp av varer og tjenester	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
- Datterselskap	2 275 725	2 110 550	599 484	567 739
- Tilknyttede selskaper	371 018	356 154	347 470	322 659
Sum kjøp av varer og tjenester	**2 646 743**	**2 466 704**	**946 954**	**890 398**

c) Nortura Konsernpensjonskasse	Konsern 2019	Konsern 2018	Morselskap 2019	Morselskap 2018
- Innskudd	-	60 000	-	60 000

I Styret for Nortura SA
Oslo, 12. februar 2020

Trine Hasvang Vaag
Styreleder

Steffen Skolseg
Nestleder

Anne Marit Panengstuen
Konsernsjef

Olav Håkon Ulfsnes

Johan Narum

Inger Lise Aarrestad Rettedal

Bente Roer

Merete Sund

Tone Steinsland

Jan Erik Fløtre

Irene Åstveit

Ken Ove Sletthaug

Erlend Rønning

Ronny Aunan

Tove Berit Berg

BDO AS
Munkedamsveien 45
Postboks 1704 Vika
0121 Oslo

Uavhengig revisors beretning

Til årsmøte i Nortura SA

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Nortura SA sitt årsregnskap.

Årsregnskapet består av:	Etter vår mening:
• Selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og • Konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2019, resultatregnskap og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.	• Er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter • Gir selskapsregnskapet et rettvisende bilde av den finansielle stillingen til Nortura SA per 31. desember 2019 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge • Gir konsernregnskapet et rettvisende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Nortura SA per 31. desember 2019 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Annen informasjon

Ledelsen er ansvarlig for annen informasjon. Annen informasjon består av årsmelding, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke annen informasjon, og vi attesterer ikke den andre informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese annen informasjon identifisert ovenfor med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom

annen informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi, på bakgrunn av arbeidet vi har utført, konkluderer med at disse andre opplysningene inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å uttale oss om dette. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettvisende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet så lenge det ikke er sannsynlig at virksomheten vil bli avviklet.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

For videre beskrivelse av revisors oppgaver og plikter vises det til:
https://revisorforeningen.no/revisjonsberetninger

Uttalelse om andre lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets og konsernets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 12. februar 2020
BDO AS

Norunn Byrkjeland
statsautorisert revisor

BDO AS, et norsk aksjeselskap, er deltaker i BDO International Limited, et engelsk selskap med begrenset ansvar, og er en del av det internasjonale nettverket BDO, som består av uavhengige selskaper i de enkelte land. Foretaksregisteret: NO 993 606 650 MVA.